

ROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIANSKY.

Roč. IV.

Turč. Sv. Martin, 31. Júla 1873.

Číslo 7.

Hajdúkova nevesta.

Povešť z bulharského života.

(Pokračovanie.)

III.

Bólno-bojovné city, ktoré sa v Markovom srdci uhostily, ktoré ho na hajdúka pretvorily, našly svojich nepriateľov. Vznešené city, láska k rodu a mužská hrdinskosť, majú viacej nepriateľov, ako srdce bez ohňa, podlost a láska ku chlebu. Pekný kvietok každý, biedny žiaden nechce odtrhnúť. A ten, kto svojich miluje, čo i skoro pre lásku túto v boji proti svereposti nepriateľskej padne, ducha svojho nestratí; ten ale, ktorý svojich miluje, čoby sa mu i celý svet klaňal, sám seba zavraždil. Týchto je peklo, tam tých nebo; národ tých večne preklína, týchto večne pozehnáva a zveľbuje.

Pôjdeme na hrad Turbicu, aby sme poznali úklady, ktoré Markovi Turci pripravili.

V sieni hradnej, na bohatom koberci sedia dvaja mladí Turci. Jedon popíja si kávu, druhý vypráva nečo svojmu súdruhovi. Oboch zdobí mladosť. Len tie turbány, keď jích rozhovor srbský počujeme, nemôžu sa nám na nich ľubiť.

Každý poturčenec najpozdejšie ľúči sa s rečou svojou materinskou.

„Teším sa tomu, Sava môj,“ riekol kávu si upíjajúci Turek k vyprávajúcemu súdruhovi, že sa i tebe pod polmesiacom svet veľký otvoril. Keď sme sa v Beline jako kresťanskí chlapi hrávali a boje so súdruhmi — ty jako turecký baša, ja jako harambaša — medzi sebou viedli, nemysleli sme, že raz ty jako turecký aga, ja jako turbický kyája, sa sretieme. Vidíš, tak svet tento beží! Kto sa mu nepodáva, toho stroskoce. Mňa môj otec, baša nišenský, na kyajstvo, teba ale na prosby moje za svojho agu pozdvihol. Vravím ti, nám je svet otvorený a my sa ešte na vyššiu hodnosť dostaneme.“

„Ďakujem ti, Dukiču,“ odpovedal Sava, „za ochot-

nosť, že si ma na agovstvo pozdvihol, som ti veľkým dlžníkom. Keď i tú najvyššiu hodnosť zastávať budem, nikdy na teba nezaбудnem. Nech mi Allah zavedá príležitosť — a ja ti dokážem lásku svoju.“

„Priateľ priateľovi ničím nedlhuje; i tys mi ničoho nie dlžen. Ale Sava môj, buď dôverným a povedz mi, či si už vieru v Krista v srdci svojom usmrtil? Ver mi, že poturčenec najtvrdšie vieru svoju usmrtil! Ja aspon

JOZEF JUNGMANN.

som tú vraždu ešte nevykonal. Zvijam sa jako had pred Allahom; ten ale len teší sa bóloom mojím; veď sa nado mnou smilovať nechce. Tvrdé ti je srdce človeka, najme srdce Bulhara, ktorý sa rodí snáď už s vierou. Moje srdce prišlo síce už o Krista, ale srdce to je prázdne, jako prepast sulínska. Oj, a ja sa v prepasti tej nachádzam. A nik ju vyplniť nechce! Už som i vo vraždách, keď nám prorok to robíť káže, hľadal liek, no srdce toto je tým prázdnejšie. Ono chce nečo, neviem ale, čo si žiada. Neďiv sa tomu, keď ti poviem, že Mohamed mi nikdy nenahradí Krista.“

„Dukiču,“ usmejúc sa riekol Sava, „ty si veľiké výtčiky robíš a so srdcom nie si spokojným. S krížom Kristovým nikdy, len s prázdnyim srdcom sa staneš bašom. Ty hľadať lieky v boji, v láske a rozkošách. Kto myslienky udusuje, ten žije šťastne. Vidíš, i teraz sa ti dobrá príležitosť zavdáva, city srdeca svojho utlumiť. Tvoj otec ti odkazuje, prečo vlastne i mňa k tebe vyslal, aby si hľadel Marka, pokým nevyrastie za obra, zničť. Jako i vieš, nedávno podpálil dom, v ktorom haračník i s haračou shorel. Všade sa hovorí i o tom, že imama¹⁾ v mošji, keď Allahovi slúžil, Marko zastrelil. Nedávno zase tu niekde pod Dupnicou zastavil derviša, ktorého prinútil kliatbou na stavil derviša, ktorého prinútil kliatbou na proroka vyslovíť. Bulhari dnes viacej Marka, lež svojho Boha spomínajú. Veď, že je i strašný brat otca tvojho! On i nám vykope hrob, ktorý nás síce i tak raz zatvorí, ale jako si máme lahnúť do hrobu s nevyplnenými túžbami? Tu máš teda dobrú príležitosť, pred Stambulom môžeš sa presláviť.“

„Kázal som už subašom²⁾, aby Marka sledili, no bez výsledku. Hory Balkanu Marka ukrývajú. Zhub tie hory a potom ho vyshediš. Ver mi Sava, pokým tieto hory stojá, nepadne Kríž a nebude mať Stambul pokoja! Hory tieto nie len kráľovských orlov, no i strašnych hajdúkov rodia. Veď i pred obnovením mesiaca Marko šiestich zo subašov mojich usmrtil. Marko je nepremožiteľným, hovoria i Bulhari i naši.“

¹⁾ Kúaz. ²⁾ Čatníci.

„I ty ho za nepremožiteľného držíš?“ spýtal sa úsmechom kyáju Sava. „Jeho kula je v tvojom dieferdane.“

„Ja fa nerozumiem!“

„Ďakuj Allahovi, že subaši padli a nie Marko.“

„Ja fa nerozumiem!“

„Čím trudnejšie zájmeš Marka, tým sa staneš vychýrenejším. Ba nechaj ho, chcem ti to povedať jako svojmu dobrému priateľovi, nech buráca, aby sa strašnejším, a ty preslávenejším stál, keď ho zájmeš.“

„Nie je dobre mladého leva chovať, bo z neho lev vyrastie. Ja som o tom ubezpečený, že sa mesiac ani neobnoví a Marko si utvorí sbor, s ktorým napadne Turbicu, Niš asnaď i Stambul.“

„Dukiču, keď je Marko taký nebezpečný, keď ho teda chytré zajat' chceš, aby som ti svoju oddanosť dosvedčil, dám ti takú radu, ktorú i sám za dobrú uznáš a Marka zájmeš. Keď sme ptáčky v Beline vyberali, starí ptáci nás obletovali, však ver?“

„Pravda je. Čo ale myslíš?“

„Marko má v Beline milenu. Chyť ju v hniezde a Marko fa sám vyhľadá.“

Dukič pozrel na svojho priateľa a radostná jeho tvár dávala Savovi odpoveď.

„Ďakujem ti priateľu,“ riekol Dukič k Savovi, „ďakujem ti za ochotu, ktorou potvrdil si priateľstvo naše. Ano, zajatá Bulharka chybí srdcu tomuto! Nech si teda sadne Marko do siete a ja milenu jeho uskrťm.“

„Markova milena je nebezpečná; ona usmrťuje.“

„Jako?“

„Ja videl a zalúbil som si Sabinu. Veď nám ani snáď ráj prorokov také hurysky¹⁾ nechová; jaká je ona. Ja som si umienil, že ju musím dostať do háremu, no ty i tak v srdci prepast' cítiš, preto odstupujem ju tebe, i oblaž si ňou dni života svojho. Veď ale, že ti Marko dni života ukracovať bude, buď teda ostražitým. Pred hajdúkom ani Turbica nenie dost' pevná. Sabinu môžeš zajat', ale v jej srdci Marka najdeš.“

¹⁾ Device rajské.

„Bez boja nieto vífazstva,“ riekol Dukič; „a ten boj ja ešte dnes podujmem.“
„Mashallah.“¹⁾

IV.

Dve nevinné duše shováraly sa v dupnickej hore.

Keď myslíme, že sme blažení, vtedy nám podlosť hrob kope.

Tak to bolo s Markom a Sabinou.

Opíšte mi krásu ruže, oheň srdca, ból duše a zmarenú lásku, nuž ja vám opíšem lásku Sabinu a Markovu. Všetko môžeš pri milencoch opravdivou, čistou láskou k sebe pútaných opísať, jich lásku nikdy neopíšeš.

„Nech Bôh ostáva s tebou, Marko môj!“
lúči sa s junákom Sabina.

„I s tebou, milá moja.“

„Nech ťa Bôh ochraňuje!“

„A teba svätá Bohorodica.“

„I príjdeš k nám? Povieš matke, že som tvouj nevestou?“

„Veď to už vie, Sabina moja, i prislúbila mi, že ťa za žienku dostanem.“

„Teda s Bohom!“

„S Bohom, duša drahá.“

Tak lúčil sa Marko so svojou Sabinou v hore dupnickej. Sabina sa ponáhlala von z hory.

Marko vyprevádzal ju potajmo v nevelkej dialke.

„Krásna si, Sabina moja,“ hovoril si cestou. Nech blahá bude matka tvoja, ktorá ťa porodila a bratia tvoji, ktorí ťa milujú.“

Marko prestál hovoriť. Premýšľal, dumal, sám nevedel o čom má skôr myslieť, či o bojoch s besnými Turkami, či o svojej svadbe. Keď Sabina z hory vystúpila, zastál, jakoby ďalej ísť nesmel. Pozrel k Beline, jakoby milenke svojej cestu predpisoval a videl, či dlho za ňou dívať sa bude.

„Ha . . . čo to?“ zvolal zrazu Marko a zachytil z pleca dieferdan. „Sabina zastala . . . v ruke dýku drží! Hej, vidím, ti štyria bisurmanskí psi ju zastavili! Hneď vás pozdravím, aby ste vedeli, že Turek hajdúkovú nevestu nesmie predstaviť.“

Sabina stála na kraji hory pri jednej skale. V ruke držala dýku a merala opovrhlivým pohľadom štyroch Turkov, ktorí si pred ňou zastáli.

„Vidíš tú pýchu,“ riekol jeden z Turkov, „s jakou sa tá Bulharica na nás díva?“

„Ktorému z vás je asrael¹⁾ milým, nech pristúpi k tej Bulharke,“ riekol druhý z Turkov.

„Allah mi je svedkom, ja jej sám dieferdanom asraela zašlem,“ cielil Turek na Sabinu.

„Nie, neopováž sa!“ zvolal jeden z Turkov. „Jestli nechceš dnes ráj prorokov vidieť, nestrielať. Dukič ju nie mrtvú, ale živú chce mať!“

„Bohorodica,“ hovorila si Sabina, keď porozumela reči Turkov, „ty ma osvobodíš! A kde je Marko môj?“

Sabina zamĺkla sa.

Padla rana a jeden zo štyroch Turkov zrútil sa na zem; padla i druhá a ranený kôň bremeno svoje, jedného Turka, k zemi privälil. Keď videli dvaja pri živote pozostali Turci dvoch súdruhov svojich padnutých, strachom preniknutí uhaňali ku Beline, aby si svoj biedny život zachovať mohli.

„To boly rany dieferdanu Markovho,“ šoptala si predeseňá Sabina i obzerala sa k Dupnici.

Marko, jakoby Sabinu ani nevidel, pristúpil k Turkovi, ktorého bol kôň k zemi privälil a takto sa k nemu prihovril:

„Čujže, ty pse! Na miesto teba, padol tvoj nevinný alogon. Nemysli, že sa k šajtanovi neodobereš! A čo tak divo na mňa pazeráš? Ukroť si biednu svoju myseľ, bo ti ju hneď dýkou ochladím! Tak, teraz už môžeš vstať. Nemôžeš? Počkaj, pomôžem ti.“

Marko odhodil koňa.

Teraz už môžeš vstať. Tak. A čo tak kričeš? Jestli ruku svoju na kyndžal priložíš, prisahám ti na česť svoju, že hneď budeš Allahov! Tak dobre Turku, že si kyndžal zahodil. Netras sa, tvój život nech sa ti stane bremenom. Jestli ale chceš, nuž ťa zašlem tvojmu biednemu prorokovi. Požiadať ma o to, veď i tak potrebujem posla, po ktorom sa ho zpýtať

¹⁾ „Bôh ti pomáhaj.“

¹⁾ Anjel smrti.

mám, či mnohých otrokov potrebuje. Vidím, že žiť chceš. Dobre. Pôjdeš na Turbicu a povieš Dukičovi, že Marko žije a svoju nevestu si chráni. Aby ti ale tvoj kyaja veril, že si so mnou hovoril, tu vezmi na plece toho mrtvého šajtana, ktorý sa už v pekle raduje a odnes ho Dukičovi. Povedz mu, že toho, ktorý kresťanky a Markovu nevestu ukradnúť chce, zničím a cestu do pekla mu ukážem! Ber teda na seba mrtvého a neobzri sa ani na horu, lebo ináč dieferdanom zašlem ti naučenie.“

Prestrašený subaš vyzdvihol si na plece mrtvého svojho súdruha i ponáhlal sa do Beliny. Marko díval sa za chvíľku na odchádzajúceho Turka i obrátil sa ku Sabine.

„Marko môj,“ objala ho Sabina.

„Sabina moja, nemyslel som, že dnes už pre teba dvoch psov zašlem prorokovi. A ty bála si sa?“

„Len teraz sa ešte bát začínam.“

„Teraz? Na prsách Markových?“

„Pri tebe som bezpečná, Marko môj,“ túli sa k nemu úzkostne Sabina. Jedon z Turkov tomu, ktorý ma zastrelit chce, hovoril, že ma kyaja turbický živú chce mať.“

„Viem to! Neboj sa, ja žijem.“

„Ale bojím sa ísť domov.“

„Musíš ísť domov! Čoby povedala matka a bratia tvoji, keď by si sa so mnou navrátila do Beliny. Nie si ešte mojou, preto fa domov odprevadiť nesmiem. Či sa moja nevesta bojí? Pozri tamtých dvoch psov, ktorých hlas dieferdanu môjho prestrašil, jako letia k Turbici! Idú Dukičovi zvestovať, že si pomstena! Idť teda Sabina moja. V Beline fa ochránia tvoji bratia. Idť už, srdce moje, snaď fa matka už i hladala.“

„S Bohom, Marko môj,“ pozrela lútostne na milenca svojho Sabina. „Keď to chceš, sama idem do Beliny.“

Sabina odišla. Jej srdiečkom pohrávaly si city, ktoré mi žiaľnymi menujeme.

Marko neodchádzal, ale stál jako nezložený víťaz a očima sprevádzal Sabinu do Beliny. A ten zrak hovorí, že milenku jeho Turek mu závidí, a srdce šepoce, že Sabina len jeho bude.

Ti dvaja Turci, ktorí zutekali, kde u starostu svojho pána, Dukiča vyhladali.

Strachom vyprávali kyajovi, že nie len Sabinu, ale i Marka videli.

„Vy baby,“ riekol na jich reči Dukič, „či ste štyria nemohly premôcť jedného Bulhara? Či som vás všetkých čo vás mám, mal vyslať Marka zajat? Allah mi je svedkom, že vás na Turbici potrescem.“

Dukič vystúpiac na dvor, hnevivo pozrel na Dupnicu. Tu videl subaša s mrtvým Turkom do Beliny sa náhlit a hneď zvolal:

„A čo ten pes sebou prináša? Či snaď on sám premohol Marka?“

Všetci nemo dívali sa na prichádzajúceho Turka, i tušili čo sa stalo, i báli sa, že jich Marko v Beline prepadne.

„Kyaja,“ hovoril udychčaný Turek, ktorý sa s mrtvým súdruhom svojim pred Dukičom zastavil. „ja tvoj otrok, ktorý som nehodný, abych s tebou hovoril, prinášam ti dar od kajdúka Marka. Aby si sa vraj presvedčil, jako on chráni svoju nevestu svoju, tu ti posla mrtvého subaša. Zakliat sa, že fa Allahovi tiež zašle, keď sa opovážiš rukou siahať po jeho neveste.“

Dukič sa menil.

Triasol sa zlostou nad odkazom Markovým. —

Hneď vyslal dvoch subašov na Turbicu, ktorí mali s posádkou Turbicu pred Markom strážiť.

Dukič hladel zamyslený k Dupnici, i videl jako sa k Beline blížila Sabina.

„Ten pes pustil holubicu a ani nevie, že sa mi ňou zavďačuje,“ hovoril Dukič. — Bašovskú odmenu vám sľubujem, jestli to dievča zajmete. Napred,“ velel subašom svojim. Jako zdivelec letel Dukič i so subašmi von z Beliny oproti Sabine.

Keď Sabina jeho sprievod zočila, zastála, hladala dýku, i nemala ju; vtedy snaď, keď pod horou objala Marka, nevedomky ju na zem pustila . . . .

„Ja nešťastná!“ zvolala Sabina uzkostlive. „Prečo duša teraz nevezme hore telo, a s nim niekde nezaletí? Iste ti Turci zajat ma idú, keď tak veľmi ku mne sa náhlia. Ale — — ja idem napred. Marko, že som fa poslúchala, stratíš ma!“

Marko, ktorý sa ešte vždy za odchádzajú-

júcou Sabinou díval, zazrel Turkov a zhrozil sa. —

Nemyslel dlho, veď poznal nebezpečenstvo, v ktorom sa Sabina nachádzala. Chytil do ruky dieferdan a náhlil sa pod Belinu ku Sabine.

Sabina zastála.

Dukič i so subašmi obklopil Sabinu, ktorá jako zakliata stála.

Ani nezbadala, keď ju dvaja subaši chytili a Dukičovi na koňa podali.

Teraz sa zпамätala; zachytila kyndžal Dukičov, ktorý ale z pošvy vytrhnúť márne sa namáhala. Dukič jako orol s koristou letel na Turbicu.

Marko, ktorý k Sabine dobehnúť už nemohol, zastál, priložil k lícu dieferdan a už už, že nepálil.

Ruka triasla sa mu od hnevu a oči blýskali v ohni.

„Nie, ja bych ešte Sabinu zroniť mohol; no jedného z tých dvoch psov, ktorí Sabinu Dukičovi podali, pozdravím.“

Marko znovu pritiskol k lícu dieferdan a kula jedného subaša so životom rozlúčila.

„Ty nebudeš viac devy zajímať,“ riekol Marko, „škoda, že štyridsať rán nechová v sebe

môj dieferdan a hneď by menej Turkov psov na svete bolo.“

Marko díval sa za uháňajúcim Dukičom.

„Beda ti Dukiču!“ zvolal Marko, tak že slovo „beda,“ i Dupnica si privolávala. „Dvaráz beda ti, veď si neverným kresťanom a nevestu mi, nevestu hajdúkovu unášaš!“

Marko vidí, jako sa Sabina v náručí Dukičovom zpiera, jako chce sa osvobodit; vidí jako jeho nádeje sa rozplývajú, láska sa trhá: a preca volá:

„A ty si preca mojou nevestou na veky!“

„Neboj sa, ja nevestu svoju osvobodím! Už je ten pes v Turbici!“

Za Dukičom zatvorila sa brána na Turbici.

Marko vrátil sa na Dupnicu.

Sadol si pod strom a podoprúc si hlavu rukou, dumal.

„Ja som hajdúkom cti bulharskej,“ hovoril sám k sebe po trudnej dume Marko. „Ty pekelný proroku, nech ťa šajtan z pekla svojho vypustí k ochraňovaniu Sabiny, ja i ju osvobodím i teba premôžem. Ale načo klajem, keď Turkov neubíjam?!“

Marko sám seba zahaňbiac vstal, i stúpil strmým krokom ďalej do hory, prisahajúc pomstu psom tureckým.

(Dokončenie nasleduje.)

Kamzík.

Prostonárodná povesť od Nezabudova.

(Dokončenie.)

Keď šuhaj náš s vínom mal v ruke roh zlatý,
Tak si každý myslel, že ho priam vyvráti;
On ale zazdravkať prosil dovolenie,
A dostanúc, začal: „Slavné shromaždenie!
Ja som zavoňal síc trocha kleriku¹⁾
V Užhorode, lenže pre moju veľikú
Túžbu po svobodnom živote v kolibe
Dal som ja pokoj tej učenej galibe:
A tak, len jako viem, ďakujem kráľovi
Za nové priezvisko a príbytok nový.
Mne jako mne — kolko ale tej sedlači
K polahčeniu robiť Tvoja Milosť ráči!

Pod Tvojou berlou viac, verím, že nebude
Priputaná, jak vec, potupne ku hrude¹⁾
Keď ide na sobáš, mýto už neplatí,
Od hajdúchov aspon vtedy mier ma svätý,
A keby tak mohla sama Tvoja vôľa:
Dávno by už sedlač na svobode bola!
A za tú milosť ja a ľud môjho stavu
Žehnáme kráľovskú velamúдру hlavu.

¹⁾ Vidz Matiašovo Decretum VI. alebo vätšie a v ňom článok 39. § 5. Pallperes et manendi et discedendi habeant facultatem. (Chudobní poddaní nech majú svobodu i zostať na grunte i z neho odísť).

¹⁾ Klerika, ústav bohoslovecký.

Keby každá hviezda sto ručičiek mala,
 K Tebe lúbosť našu by nevypísala.¹⁾
 Nekáreš Ty spurných mečom a olovom,
 Ale cestou práva a slovenským slovom.²⁾
 Vysoko mesiačik na nebo pribitý:³⁾
 Tak vysoko v úcte stojíš u nás i Ty.
 A jakže vysloviť tú radosť veľikú,
 Že kráľova ruka slachtila motyku?
 Ku zbroju pokoja úcta sa rozmnoží,
 Keď ňou už zvíjali páni a veľmoži,
 A to na Bôžiku, briezku pri Gemeri;
 Nech sa pýta kráľa, kto mi to neverí⁴⁾ . . .
 Tu každý výkrikom prisvedčenie dáva:
 „Pravda je! Vivat rex a kráľovi sláva!“
 Medzi tým on k rohu ústami prilipol,
 A keď tokajčinu na dúšok vychlypol,
 Vidno, že na duši má ešte veľikú
 Žiadost'. Vzdychol a už bola na jazyku:
 „Či smiem ešte slovo, milostivý kráľu?
 „Čujme!“ zavolať kráľ. „Hovor bez obalu.“
 „Hľadte že, jasný kráľ a veľmožní páni!
 My sme traja bratia na urde⁵⁾ chovaní,
 A tak si pomyslieť i vidieť môžete,
 Že takých šuhajov hockde nenajdete.
 Len nedávno vrava medzi nami stála,
 Že za svätú vieru a dobrého kráľa
 Pôjdeme na Turka. Otec nám už starý,
 Ale na šesdesiat rôčkov ešte jarý;
 Dvadsať liet bude on žiť ešte bezpečných,
 A my budeme biť vlasti zhubeov večných.
 Nech i to mne dané kráľom nové meno
 V bitkách za svätý kríž bude preslávené,
 A Bôh od rodičov odvráti pohromu,

¹⁾ Trávnica Hronska. ²⁾ Kamzík tu jak iste naráža na slovenské listy, ktoré kráľ Matiaš svob. kráľ. mestám na Slovensku písal. ³⁾ Počiatok trávnice Hronskej. Vidno, že Kamzík bol i pesničiek národných milovníkom. ⁴⁾ Urda, hustá žinčica. ⁵⁾ Bôžik je vršok pri Gemeri a jeho názov na vidomoci slovenský, za starodávna mal na ňom stáť zámok, teraz je Bôžik, jakže sa nemýlim, vinohradom. Sem, jako podanie hovorí, kráľ Matiaš po nádhernej obede vyvedol veľikášov a pánov, a dal sa do kopania. Za jeho príkladom chytili sa i páni motýk a kopali. Keď ale ustáli, prosili kráľa, aby jich od tej namáhavej práce dispenczoval. „Vďačne, páni,“ riekol kráľ, „ja som vám len chcel to ukázať, že je robotný ľud, ktorý každodeňne od rána až do večera takto kope, a vinohrady vaše obrábá, hoden i vašej lásky, a že na pracovitom ľudu rozkvit krajiny je založený.“

Kým sa nevrátim do kamenného domu.“
 Prestal, no zahvízdol. Tu po malej chvíli
 Dvaja mladší bratia pred kráľa stúpili:
 Chlapci, čo vyrástli v zelenej úboči,
 Smelo pozerali kráľovi do očí;
 Cedidlá cez plecía, v rukách posekáne,
 Jak deti prírody opreli sa na ne.
 A kráľ i jeho dvor sa jim usmievali,
 Až sa Kamzíkove zas reči ozvaly:
 „Lepšie je nám zahynúť vo víťaznom boji,
 Lež s páňmi chodievať z Muráňa po zboji.
 Tuná medzi zem a nebo ťa zavesia,
 A tam, čo i zomreš, nuž v piesni ťa vskriesa;
 V piesni to slovenskej spevci roztomile
 Zanoťa: „Tu leží kvet Tatier v mohyle!“
 Tam, čo i havrani nad tebou zakračú,
 Nič to, bo ťa vlasti národy opláčú:
 A tu živá duša ťa nepolutuje,
 Len hádam ten vietor, čo od Tatier duje,
 Ktorý ti nad hlavou smutne pohvízdieval,
 Keď si na zboj v čiernej košielke chodieval;
 Ej v košielke čiernej a s valaškou v ruke
 Podrobený strachu a svedomia muke.
 A preto do vojska čierneho nás berte,
 A slovu čestnému troch bratov uverte,
 Na suchu a vo vode že pod slavným Knezom
 Budú vrahov kántrif kulou a železom.“
 A Matiaš kráľ i Knez okom jich merali;
 Napokon po pleciach za radom tlapkali,
 A podávajúc trom bratom pravú ruku,
 Prijímali jich tak do „čierneho pluku.“
 A keď kráľ preriekol: „Ešte tuto máte
 Na dlaň po kremnickom každý z vás dukáte :“
 Tak nebolo vďake ani konca kraja;
 Takú radosť mali z toho bratia traja.
 A gajdy na to priam hoľou zahučaly,
 A Hronci za nimi už sa natriasali.
 To každý uhádne, čo i nepovieme,
 Že si zaskočili pred kráľom od zeme,
 Vidí kráľ tie skoky a duša mu plesá,
 Najmä keď úbočou krútili kolesá;
 Keď nohu o nohu triráz si udreli,
 Kým bystrí sokoli k zemi doleteli;
 Keď nohu za nohou prosto vystierali,
 Jakby laštovičky ponad zem lietaly;
 Keď valaškou blyšli, napriahli ramená:
 Videl kráľ, čo sila Hroncova znamená!
 Videl, že keď stuhne, v boji sa rozvíje;
 Jeho päst železná sto Turkov zabije.

Č.
 A H
 Kým
 Iba
 Tak
 SI
 A o
 Kde
 I jel
 Keď
 Kráľ
 Kráľ
 Na t
 Bo
 Kráľ
 Lud

svoju
 tusili
 Helen
 T
 učink
 Zofiu
 osved
 volí.
 bola
 mu sl
 okom,
 Zríns
 uzavre
 Žiados
 ba i v
 lena s
 shován
 i zám
 najnep

¹⁾ I
 hranice
 Nad P
 nity m

A Hronec vlastnú moc ani len necíti,
Kým sa s odporcom za pasy nepochytí;
Iba v bitke svoju vládu on pobadá,
Tak oheň, keď sa naň palíva prikladá.

Slnce nad Bacúchom¹⁾ už sa k zemi chýli,
A ono nerado Hron opúšťa milý,
Kde na rôznorodé vlasti jednej deti
I jeho i lásky blesk kráľovej svietí:
Keď k odchodu dáva znamenie roh zlatý
Kráľovskému dvoru. Hroncov driečnych čaty
Kráľa i družinu vedú do úvalu
Na tichý spočinok pod „Červenú Skalu.“

Bože môj! jaký to poklad nad poklady,
Kráľ, čo spravodlivosť mal za heslo vlády!
Lud a poľovníci len o ňom si vravia,

Čo ešte u vatry pod bralom sa bavia;
A zvuk anjelský sa tichou nocou vinie
Od holi do holi, a v ďaleku hynie . . . . .
Lež znova sa vracia, a zavznieva znova,
Jak hýbaná vetrom harfa Aeolova:
To znamenie, že sa i nebo raduje,
Keď spravodlivo raz i človek kraľuje.

A to je deň dávnej slávy Horehronia,
Za ktorým tie hole i dnes slzy ronía.
Ktoby ma pri tom mal za výmyselníka,
Nech pravdu hľadá u Mateja Kamzíka,
Ktorý na Šumiaci priam v prvej ulici
Sried drevených domkov sedí v kamenici,
A v zime pri košku vše tú starú hude:
Kedy zas taký kráľ na tej holi bude?!

Malkotenti.

Historická povesť od Sam. Tomášika.

(Pokračovanie.)

IV.

Obleženie Viedne.

Už v ten čas, keď Tököly priateľskú svoju poklonu urobiť chcel na Munkáčove, tušili to vo Viedni, žeby rád obdržal ruku Heleny Zrínskej.

To sa vláde austrijskej neľúbilo. A preto účinkovali z Viedne hlavne na starú paniu Žofiu Bátory, ktorá sa ochotne a slavnostne osvedčila, že k takému sňatku nikdy nepriolí. A pani táto, ktorá i v svojej starobe bola ráznej odvážlivci povahy, dostala i svoju slubu. I strážila hrad bedlivým prísnyom okom, jako i nevestu svoju, vdovu Helenu Zrínsku, a držala hrad Munkáčovský jakoby uzavrený a odlúčený od zovňajšieho sveta. Žiaden podozrelý človek nemal ta prístupu, ba i všetky poriadky boly porobené aby Helena so žiadnym cudzeným človekom ani sa shovárať, ani dopisovať si nemohla. A ešte i zámocký prefekt a komorné museli jej čo najnepriaznivejšie zprávy o Tökölymu do-

nášať, jeho jako najhoršieho človeka opisovať, ktorý je surový, nemilosrdný ukrutník, opravdový pohan a neveriaci. Keď Helena, takéto reči haždý deň počula, začala premýšľať, či je to ozaj všetko pravda a či ju len mámif a šialif chcejú?

Mala ku svojej výsluže mladé dievča Katrienku, ktorá jej z celej duše oddaná bola. A táto jej riekla, že raz videla Tökölyho, že je to mladík krásnej, vysokej postavy, významnej tváre, živých očí, vysokého čela a hrdinského držania a že si ľudia tajomne šopcú, že už i celú krajinu mečom vybojoval a všetko zemänstvo nižšie i vyššie zvelebuje jeho hrdinského ducha a pravú rytierskú povahu, i korí sa mu jako kráľovi.

Reči tieto zarazily a pomútily Helenu. I rada by bola Tökölyho na svoje oči videla.

Raz zjavil sa pred bránou zámeckou bedákajúci utrápený zemän. Mal prosbopis na paniu Žofiu a svedoctvá, že mu Tökölyovski rebellanti všetok jeho majetok zpusťosili, i dom mu vypálili. I prosil úzkostlive paniu toho zámku o veľkodušnú podporu a ochranu. Bátorička s veľkou ochotou dala ho hneď pred seba prepustiť a zavolala i Helenu, aby

¹⁾ Bacúch, prvá zvolenská osada u samej hranice deliacej gemerský Hron od Zvolena. Nad Bacúchom v síhline prekrásnej je znamenitý mädkový (kyslá voda) a kúpeľ.

i ona vypočúvala všetky tie ukrutnosti, ktoré porobili Malkotenti a jejich bezbožný vodca Tököly. Prichodzí vypravoval svoj nešťastný osud, jako i druhé zločiny a násilnosti Tököliovcov naproti cisárovi oddaným zemänom, a líčil to všetko tak živými farbami, že prítomné panie až k plaču pohl. Bátoricka dala počastovať nešťastného zemäna a ujštovala ho, že na jej zámku bezpečne môže sa zdržovať pokym sa mu len páčiť bude.

Zemän zdržoval sa na zámku za niekoľko dní. A divno shováral sa s Helenou o samote. Jedného dňa riekol, že musí už odísť, aby videl, jako sa jeho nešťastnej rodine vodi.

Zemäna toho na zámku nikto nepoznal, každý sa ale prizeral jako na dačo neobyčajného, na veľký lišaj, ktorý mal na čele a na jeho náramne rapavú tvár. Pán Lišaj objavil sa v tábore Malkotentov a odovzdal Tökölymu listočok od pani Heleny Zrínskej jako kratučkú odpoveď na milostný list jeho. V liste tom sa osvedčila, že lútuje, keď sa s nim ani zísť ani shovárať nesmie, že ona je síce paňou svojho srdca, no nie zámku, kým ešte jej svokra Bátoricka žije.

Tököly chválil obratnosť a obozretnosť Lišaja a ďakoval mu za to jeho priateľské ustávanie, lebo mal pevnú nádej, že ruku Heleny i zo zámkom Munkáčovským stoj čo stoj si vydobýť musí.

Cisár a kráľ Leopold zvolal snem do Šoproňu.

Na sneme tomto, na mnohé naliehanie a žiadosti stavov, zvolený bol palatínom krajiny Pavla Eszterházy de Galantha, švagora Tökölyho, ktorý bol pozdejší i kniežatom rímskej ríše menovaný. A keď na tomto sneme cisár ešte i daktoré druhé žiadosti Uhrom povolil, veľká čiastka vyššieho zemänstva a veľikášov odskočila od Tökölyho a prešla na stranu jeho, za príkladom palatína, i Nikolaj Pálffy, Juraj Erdödy, Nádasdy, Balassa, Barkóci, Cobor a druhí mnohí.

Vec Malkotentov vzala veľmi povážlivý obrat. Keď ale cisár Apaffymu žiadané od neho tri stolice vydať nechcel, tento rozlobený, poslal Tökölymu na pomoc vojsko i pe-

niaze. Tököly takto posilnený mohol i ďalej s výsledkom vzdorovať vojvodcom cisárskym.

Tököly dostal do moci Košice, i stal sa pánom Horňo-Uhorska — a už len zámok Munkáčovský a ruka Heleny byly tie predmety, po ktorých teraz úsilne túžila jeho myseľ i srdce. Chcel tu ešte poduť lesť.

Bolo to v ten štedrý večer pred Vianocami, keď sa pred bránou Munkáčovského zámku objavil cigán Ferko a cigánka Sabina. Nosili sebou zvieratka vycvičené, zajačka, veveričku a havrana, s ktorými rozveselovali divákov; pri tom vyspevovali pesničky a vinšovali, jak obyčajne na štedrý večer. I dostáli dovolenie vníť do zámku, kde ihneď pred palotou započali spievať a vinšovať.

Obdržali peňažitý dar a išli ďalej, spievajúc po zámku.

Naposledy privolali veliteľkou zámku štedre učastovaní vojaci cigánov i do kasarne. Tam cigán Ferko uprosred veľkej siene postavil na stól bubničok a ku nemu svojho zajačka, dal mu dve paličky medzi prednie dlabky a začal komando polospievave:

Zajačok neboráčok,
Neboj sa ani máčok,
A keď fa psi honia,
Zabubnuj do boja.

Hurrah! Zajac počal bubnovať, uši nastrečil do hora, jako by rožky. Vojaci smiali sa. Cigán vyňal pištoľku z opaska, nabil ju prachom, priložil zajacovi ku hlave, a hovoril:

Zajačok pochlap sa,
Na lotra a na psa,
Mier dobre a strielaj,
Pritiskni, ohňa daj!

Zajac zpusťil dlabkou kohútik a pištoľ vystrelila, zajačok sa nezľakol. Vojaci nemohli sa dost nadiviť smelosti a vycibrenosti zajačkovej.

Ferko zas vytiahol z kapsy veveričku, hovoriac:

Veverička malá,
Kde si sa tu vzala?
Vyskoč si do hora,
Zatoč sa do kola.

Veverička vyskočila na Ferkovo plece, na hlavu, a poumývajúc sa a učesajúc dlabkami svoju hlávku, robila všelijaké smiešne skoky; keď sa jej pazúriky zachytily do Fer-

kových kučeravých vlasov, pochytila ho namrzená a natriasala za vlasy a dlabkou svojou i zauškovala. Vojakom páčilo sa to nado všetko.

Cigánka postavila si zase havrana na plece a Ferko počne hovoriť ku nemu :

Havran, havran čierny pták,
Roztvor že ty svoj zobák ;
Prereč dáke múdre slovo,
Však tys plemä prorokovo !

Havran roztvoril zobák a kývajúc hlavou vypovedal chrapľavým hlasom :

„Tököly tu ! Tököly tu !“

„Kýho hroma !“ zkriknú zadivení vojaci, a jedni sa smejú, druhí hrešia, iní cigániovi vyhrádzajú.

Počuť výstrel z pušky, v bráne zámokkej krik : „Tököly, Tököly vivat hurrá !“

Vojaci zplašení vybehli z kasárne, v celom zámku nastal zmatok a krik :

„Tökölovci prepadli zámok, Tökölovci v zámku !“

Stará pani Bátorička predesená zklešla jako polomŕtvá k zemi.

Helena prosila prefekta, aby prekazil srážku a dal sa do vyjednávania s protivnou stránkou. Vojsko stálo proti sebe vo zbroji, pušky namerené, šable vytasené.

Prefekt zámku dal vystrčiť bielu zástavu.

Nastalo vyjednávanie. . . Docielilo sa prímierie v ten smysel, že Tököly i teraz prijatý bude v zámku jako hosť a dobrý priateľ, že i pozatým bude mu vždy otvorená brána, kedykoľvek by chcel svojou návštevou poctiť Munkáčov.

Stará Bátorička nebola viac pri sebe, i nemohla písmo toto podpísať, no podpísala ho mladá pani Helena, jako i prefekt zámku a veliteľ vojska.

Tököly urobil hneď u panej Heleny svoju úctivú poklonu, a nazrúc do jej krásneho obličaja hovoril rozpačite, vyhovárал svoju dotieravosť, i riekol, žeby jeho šťastie na svete nič iné vyvršiť nemohlo, jako to, keby sa mu pošťastilo získať si priazeň a náklonnosť jej srdca. Helena zarumenila sa zkloniac oči k zemi. Keď jej podal a stiskol ruku i ona slabučkým stisknutím jeho ruky na znamenie dala, že i jej srdiečko nenie obo-

jetné a chladné naproti nemu. Bátorička usnula v Pánu. Helena pripravila jej slavný pohrab, na ktorom zúčastnil sa i Tököly. —

Po krátkej dobe smútku dal sa Tököly s Helenou Zriňskou zosobášiť, i stal sa blazeným manželom.

Teraz bol pánom Munkáčova i celého panstva Rákocovského.

Ferko cigán dostal sto dukátov odmenu za to, že pomocou jeho Munkáčov padol.

Tököly dostanúc pomoc od Apaňyho, zdal sa byť jako na vrcholci svojej moci a slávy; no jeho polozenie bolo zo dňa na deň nejistejším, najme od toho času, jako kráľ Eudovit XIV. uzavrel s cisárom Leopoldom mier nimvegenský. I svolal Tököly do Košíc shromaždenie, kde mu stavy a poslanci horných stolíc jako uhorskému kráľovi holdovali. Z tohoto sjazdu vypravili i zvláštne vyslanstvo ku tureckému sultanovi, ktorému Tököly i seba i Uhorsko pod ochranu snažne odporúčal a k vypovedaniu vojny oproti Rakúsku nakloniť sa vynasnažoval. Sultán ihneď menoval Tökölyho kráľom Uhorska; ponevác ale ešte toho času zamestnaný bol vojnami s Poľskou a s Benátčanmi, a Rakúskom vždy ešte trval mier, ktorý zrušiť nechcel, musel i Tököly trpezlivo čakať, kým by doba mieru nevypršala. To stalo sa r. 1683. Vláda turecká uzavrela spolk s Tökölym, i obmýšľala koniec urobiť Austrii.¹⁾

Pri dvore Tökölyho šlo najviac všetko po slovensky, preto že sám od detinstva vychovaný bol v Liptove. Jeho naj dôvernejší radcovia Jánoky, Radvanský, Géci, Sirmay

¹⁾ Smluva tá Tökölyho s Turkami záležala z nasledujúcich článkov: 1. aby Tököly pod názvom kniežata panoval v Uhorsku, 2. aby po jeho smrti Uhria volili si svobodne. 3. aby Turci zanechali Uhrov pri jejich svobodách, a bránili jich so všetkou svojou mocou oproti jejich nepriateľom, 4. bez privolenia Turkov nesmiejú Uhria s nikým uzavierať pokoj, 5. Zámky a mestá majú byť Tökölymu postúpené, 6. kupectvo a obchod medzi Turkami a Uhrami má byť vždy svobodný, 7. Uhorskí poslovia majú byť v Carihrade vždy s takou počestnosťou prijatí, jako i poslovia druhých mocností, 8. že tribút, ktorý majú Uhria Turkom platiť, nesmie prevyšovať 40.000 dukátov ročite.

atď. boli Slováci. I nazývali ho Maďari obyčajne „Tót Király-“om.

Už pred uzavretím smluvy spojilo sa vojsko Tökölyho s Turkami pod Filakovom.

Filakov bránil hrdinský Štefan Koháry, potomný pán Muráňa a Sytna, oproti ohromnej presile 140.000 Turkov s Malkotentami spojeným. Tito s takou zúrivosťou oborili sa na pevnosť, že len v jednu noc 1000 ohnivých kúl vyhodili do zámku. Koháry bránil sa neohrozene i vtedy, keď už obyvatelia Filakova strachom a núdzou donútení žiadali od neho, aby sa Turkom poddali. Jedon z nich, ktorého Turci s 20.000 toliarmi uplatili, zradu obmýšľal; Koháry dal mu hlavu zofat, jeho mrtvolu na štyri kusy rozsekal a na postrach druhým na štyri strany sveta pred mestečkom na koly vyvesiť. Z nedostatku vody a potravy od svojho vlastného vojska donútený musel hrdinský Koháry, Turkom pevnosť odovzdať. Tito vypálili hrad, pracháreň vyhodili do povetria a rozrukali pevné hradby zámku. Koháryho uzavreli do tmavého žalára o vode a chlebe, v ktorom 23 mesiace strávil, kým ho cisárske vojsko noosvobodilo.

Veliký vezír Kara Mustafa vtrhol s 300.000 mužmi do Uhier.

Predesený cisár chcel i s Tökölym i s vezírom pokoj urobiť, no nadarmo. Malkotentí domnievali sa, že s tak ohromnou pomocou dost budú silní, aby cisárske vojsko zničili. Na pokoj ani pomysleť nechceli.

Vojsko cisárske v ustavičných vojnách veľmi preredené, rozložené bolo po pevnostach pohraničných. Turecké vojsko po malých tu i tam zvedených šarvatkách valilo sa do Uhier, jako keď veliká vznikne povodeň, ktorá všetky hrádze a násypy borí a ničí. Tak dorazili až ku Prešporku, kde sa s Tökölym spojili a spojenými silami obrátili sa proti srdcu cisárstva, Viedni.

Cisár Leopold nariadil všeobecné povstanie ľudu, a verejnú modlitbu po všetkých kostoloch mocnárstva. I vyslal hneď i rýchlych poslov ku všetkým kresťanským mocnárom, žiadajúc rýchlu pomoc, lebo teraz už celej Europe hrozí to najväčšie nebezpečenstvo.

Poručiac obranu mesta Viedne Stahrem-

bergovi, utiahol sa cisár do Lincu a z tade do Pasova.

Do Krakova ku kráľovi Jánovi Sobieskému dorazil posol od Leopolda, jenerál Karaffa, ktorý všemožne usiloval sa kráľa nahovoriť, aby sobral veliké vojsko a pospíechal Viedni na pomoc. Kráľ, chcējúc vyslyšať mienku svojich velmožov, svolal jich do porady. I dostavili sa páni, Potocký, Radzivil, Lubomírsky, Sanguszko. Karaffa ujistoval jich, jako skvele viedeňský dvor vynahradí poľskému národu za túto pomoc a podporu. Velmožia poľskí na sluby Karaffove nedôverivo krútili hlavami i odhovárali kráľa od spolku s Nemcami; i radili mu, aby svoje vlastnie zeme Podol a Ukrajinu od Turkov očistiť sa usiloval.

Hrdinský kráľ nemal pred očima len svoj vlastní zisk, neodstrašil ho možný nevďak a zrada Nemectva za preukázané mu priateľstvo; hrdinskú jeho myseľ rozplamenil zápal za vznešenú ideu kresťanstva, ktorú ohrozoval sverepý Turek.

Všetko to vojsko, ktoré vládá viedeňská do pola postavila, bolo úhrnkom 33.000 mužov silné pod veliteľstvom Stahremberga a kniežata z Lothringu. Stahremberg zavrel sa so svojim oddielom do mesta, zaopatril sa vo veľikými potrebami. Knieža z Lothringu zostal v širom poli, aby znepokojoval obliehajúcich.

Bolo to v mesiaci Juli, keď ozbrojení mešťania viedeňskí z vysokých hradieb, z bašty a z väží mestských s úžasom sa dívali na neprehladné množstvo nepriateľského vojska. Všetko sa triaslo strachom. Prvé hrôzy vojny zakúsilo okolie Viedne a blízka Morava, kam sa boli Tökölovci a ľahká jazda tatárska rútili, lúpiac, páliac a pustošiac dediny a zajímajúc ubohý ľud do hnusného tureckého rabstva.

Knieža z Lothringu dostanúc posilu z Bavorska, Saska, Švábska a od Frankov, porazil jich neďaleko Prešporku v krvavej bitke. Tu padol i jedon z vodcov Tökölyho Harsányi.

Po celé dva mesiace bolo mesto Viedeň obklúčeno nepriateľmi zo všetkých strán. Turci neprestajne pálili delami svojimi na hradby a bašty, na strechy domov a kostolov,

i robili veľké podkopy a podpaľovali jich nočného času. Na viac miestach zosúly sa múry. I Stahremberg skvele dokázal, že osobná udatnosť, vytrvalosť, neohrozenosť a válečnícka obozrelosť veliteľa v stave je divy vykonať; on sám riadil výpady vojska, ktorými v tureckom tábore premnoho škody a zmatku spôsobil. No, i z jeho vojska veľký počet zo dňa na deň ubýval, i mešťania stálym namáhaním ustávali, strelby a potravy, nedostatok sa viac a viac cítiť započal, hradby porúchané opravovať sotva už dostačovali, nemocnice ranenými a chorými preplnili sa a Turci vždy znovu opätovali svoje útoky na hradby, nelutujúc žiadnych obetí a vynaložiac všetky svoje ohromné sily, aby mesto do svojich rúk dostali. I sám Kara Mustafa, i ostatní velitelia dobre cítili, že sa jim tu všetkým jedná i o česť i o hrdlo. Viedeň bola už veľmi blízka k svojmu pádu, a Turci vo svojej zúrivosti, jako zbesilí vyhrážali sa, že dnes zajtra budú istotne pánmi mesta a že nenechajú v ňom živej duše, ani kameň na kameni.

A nebezpečenstvo obležených bolo už dostihlo ten najvyšší stupeň.

A hľa, keď bola potreba najvyššia, bola pomoc najbližšia.

Hrdinský poľský kráľ Sobiesky, vytiahnuť z Krakova dňa 15. Augusta v čele 25.000 svojho vojska, zjavil sa dňa 11. Septembra na výšinách vrchu Kahlenbergu za Viedňou.

Turci ustrnuli vidiac bližiac sa pomocné vojsko poľské, ktoré pod zástavami, so spevom a hudbou v dlhých radách z vrchu dolu sa zpušťalo. Aby Sobiesky Turkom viac strachu nahnal, dal svojim plukom od rána do večera prechodiť prez vrch. Jazdecké pluky Sobieského boli dobre ošatené, mali silné vytrvalé kone, a urobili veľký dojem na divákov; no pechota rýchlymi pochody veľmi mnoho trpela, daktoré pluky mali i obuv a odev ošarpaný. Sobiesky postavil sa na čelo svojej ošarpanej pechoty a viedol ju za bieleho dňa cez most Dunaja pri Kremži pred očima množstva ľudu, privolávajúc prítomným divákom:

„Toto sú moji statoční trhani, ktorí si

dali čestné slovo, že len z tureckého tábora si nové skvostné šaty sami vynesú!“

Bolo to 15. Septembra r. 1683. Svitol utešený, v dejinách Austrie večne pamätný deň; Karol z Lothringu podporoval Sobieského udatne a Stahremberg so všetkým svojím mužstvom urobil výpad z mesta. Nastal krutý zápas a náramne krvavá bitka, ktorá trvala za viac hodín. Veľký vezír a všetci bašovia hnali Turkov i ostrím svojho meča vždy znovu do divokej seče prez hromady mrtvol janičárskych. Jako keď sa rozbúrené vlny morské rozrazia na pevných vysokých skalách u brehu, tak sa rozrážaly všetky útoky rozvzteklých Turkov na prsách chrabrých, hrdinských Poliakov. Darma laje vezír, darma bijú a honia bašovia chlapov svojich, aby obnovili bitku. Turci ustávajú, ztratil ducha a dôveru v seba, cúfajú nazpät, strach sa jich zmocňuje viac a viac, razom dajú sa do divého úteku. Sobiesky a Karol z Lothringu pustia sa za nimi. Všetko pole je posiate mrtvolami. Delá, všelijaké zbroje, zástavy, šiatry, potrava, najmä mnoho kávy, padlo vífazom do rúk.

Voje poľské ukoristily drahocenné šaty zo šiatrov vezíra a bohatých bašov a nasledujúceho dňa vchádzaly pri hlase zvonov, veselej hudby so svojim hrdinským kráľom do Viedne. Na tretí deň dorazil domov i cisár Leopold z Lincu.

Mocnári sretnutí sa mali v tábore Sobieského. Leopolda čakali Poliaci pri Eberdorfe, kde sa i Sobieského syn nachádzal. Cisár dlho sa radil s radcami svojimi, jakoby mal uvítať Sobieského.

„Bez všetkých ceremonii, s otvoreným náručím sluší prijať toho, ktorý nám ríšu zachoval,“ radil knieža z Lotharingu.

Radcovia boli inej mienky; i Leopold neznal jako sa má držať, či má poľskému kráľovi dať titul „majestas.“

Sišli sa. Leopold ticho hovoril nečo o vďačnosti. Sobiesky otvoreno riekol:

„Brat môj, rád som, že som Vám túto malú službu preukázal.“

A pochytiac kráľoviča Jakuba za ruku, predstavil ho cisárovi:

„Toto je môj syn Jakub, ktorého vychovávam na obranu kresťanstva.“

Leopold prišiel do rozpakov a neodpovedal ani slova. Sobiesky obrátil koňa a ubáňal s kráľovičom a družinou preč. Neskôr spamätal sa cisár, i písal poďakovania plný list jak kráľovi Jánovi, tak i kráľovičovi.

Na mieste schôdzky dvoch mocnárov stojí postavená socha s latinským nápisom.

Pri Starých Hradoch a pri Parkane pomáhal ešte Sobiesky Nemcom Turkov poraziť. I vrátil sa so svojim bohatierskym vojskom do svojej vlasti prechodiac v Novembri stolicou gemerskou s jenerálom Dúnevaldom na Spiš, a ztade dorazil 23. Dec. do svojho sídelného mesta Krakova. Od národa bol chla-

dne prijatý, ačkoľvek ho celá Európa zvelebovala. Šľachta poľská vytykala mu, že v službe cudzieho panovníka prelieval poľskú krev, kdežto jeho vlastnia zem, Podolie, upela v jarme tureckom, i že sa dal mámiť Nemcom, odvekým to nepriateľom Slovanstva, ktorí vraj dnes zajtrá zle sa jim za to odslúžia.

Sobiesky uzavrel smluvu s Rakúskom a Ruskom oproti Turkom. I vypravil vojsko svoje pod vodcovstvom Jablonovského do Multán. Ani od Rakúska, ani od Ruska neprišla slúbená pomoc. I nič nevykonali; i presvedčil sa, čo mu hovorili veľmožovia poľskí, že Nemec nikdy nenie priateľom Slovanov.

(Pokračovanie nasleduje.)

Kolo pohronských gratulantov.*)

Andrej I.

V kalendári stojí „Pavla obrátenie,
V našom srdci to, čo v kalendári nenie;
To je: láska ta dol za Pešť obrátená,
Kde to, čo nám vzala dialka zatracená. —
Apko nás! — jeden rok zas sa nám obrátil!!
Ale apko „Pavel“ z očí sa nám ztratil.
Domáca rodinka k Nemu sa obráti,
Keď sa menom Jeho tento deň pozláti;
Lež i pod Urpínom, — radvanským Sionom,
Sadnú na plť prania naše dolu Hronom:
„Apko! — nech Bôh všetko zlé v dobré obráti,
Na sriebornú hlavu nech príjde vek zlatý!
Navrát Vám Bôh to, čo milého ste ztratil,
Nám nech Vás navráti pán sused „Navrátil!;
Až pokiaľ pán sused dlh ten nezaplatí,
Nemou kvietanciou nech sluje „Navráti.“

Tonka.

Dcéra Vášho srdca, matí Vašich vnukov,
Boskáva dnes ota i s otcovskou rukou.
Ona k bozkom sestár dvoch pridáva svoje,
Lebo dobré má byť len to — čo je troje.

A s tým bozkom trojim, čo prichádza, to je:
Tá trojica „zdravia, lásky a pokoje!“
Jestlize Vám milý Bôh dať chce len dvoje,
To je: „s srdcom Vaším verné srdce moje.“
Jestli z vôle Božej len jedno obstojí —
Bôh nech troje, dvoje v nebi v „jedno“ spojí.

Olga.

Pavel do Damasku keď nekdý putoval,
Drahý Spasiteľ mu spasenie daroval.
Dobrý ten Kristus Pán, čo miloval deti,
Teší sa dnes z mojich detinských obetí.
On vyslyší moje modlitebné hlasy
Volajúc k Nemu: „Živ nám po vše časy
Starého ota! a dať na jeho hlavu
Pavlovu korunu a večitú slávu!!“

Cyrril.

Dávny praded Cyrril Pavla tak miloval,
Že rád jeho slovo pohanom zvestoval.
I ja s radosťou dnes zvestujem to slovo
„Pavel,“ drahé meno starého otcovo
Sekovičovské vám zvestujem to, vnuki!
Poďte so mnou lúbať drahé jeho ruky!!

*) Takto gratuluje náš nezapomenuteľný mäďoustý poet A. Sládkovič svojmu testovi Pavlovi Sekovičovi, ktorý z Radvane na dolnú zem ku svojej rodine bol odišiel. Pranie toto datuje sa z roku 1861, keď iné národy i tie najmenšie výtvyry duševnie svojich poetov s nadšením na svetlo vynášajú, myslíme, že sa i my zavďačíme slovenským bratom a sestram, keď básenku túto z pozostalých rukopisov veľkého nášho Sládkoviča krydlam nášeho „Orla sverujeme. Red.

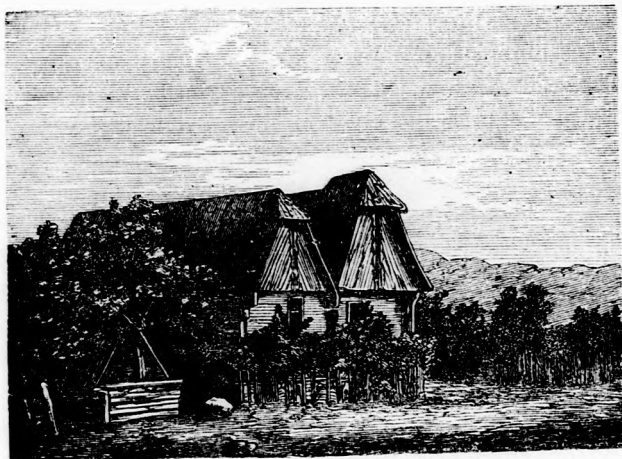
Na stranu dnes každá školská gramatika,
Skripta, slabikára i aritmetika.
Dnes iná lekcija, jest i iná škola,
Tuto, — postavte sa ko mne do kola.
Budeme studovať, čo jakými slovy
Dobrý vnuk vinšuje starému otcovi.
Neviete? — ja viem, lež dostaneš ho prutom
Každý, kto nekričíš: „gratulor salutem.“

Elena.

Kričte chlapeci, kričte svoju latinčinu,
Že vás od Dánaša počuť na Mičinu!
Ale ja dievčina, ja zaspievam sebe
Pieseň, čo zaletí k anjelom do nebe.
Skrz anjelov ozvem sa k otcovi tomu,
Čo jest starý otec sveta toho domu:

Miloš.

Hm, vraveť už len viem, ale kunšt je písať!
Musí sa mi ten stól pod tou rukou knísať,
Či mi jakýsi zlý ruku postrkuje,
Plané pero len tak sem tam zafrkuje.
Ale musí čo to, — jaké háky báky!
Veď sú litery len biedne citov znaky.
Môj vinš na to večné slovo appelleje:
„Litera zabíja a duch obživuje!“
Kebych mohol, písal bych literou zlatou:
„Miloš je vždy verný vnuk starého tatov.“
Ale chudák Miloš nemá kústok zlata,
Nuž čiara len tintou: „Živio starý Tata!“

RODNÍ DOM JUNGMANNOV V HUDLICACH.

„Padá biely sniažok,
Hustý sniažok padá;
Zapadla mi moja
Kvetová zahrada.
Hej zapadla, kdeže
Vezme dobré dieťa
Na starého otca
Slávu pekné kvieťa?
Padá biely sniažok,
Z neba dolu padá;
Zkade on dol, ta ja
Hore by som rada
Rieknuť: daj Bože, keď
Sňahom kryješ svety, —
Na starého otca
Hlavu neba kvety!“

Andrej II.

Ani sedieť, chodiť a stáť veľmi málo,
Písať, vraveť neviem, čo by dačo stálo.
Ale viem zasmiať sa, a čo viacej chcete?
Pri láske, radosti i vy sa smejete.
Hej, keby to na tom zostálo papieri,
Keď sa malý Andrej na Pavla uškerí,
To by starý otec nedal za litery, —
Lebo nevinnosti len každý uverí.
Ale, keď sa o tom nedá ani snívať,
Otecko, ty veľké napíš za mňa „vivat.“
A ja milý malý, sprostý jako čížik,
Neznám písať, činím vlastnú rukou krížik.

Slovanskí básnici.

Podáva *Pavel Hečko.*

Básnici slovenski.

Z tejto školy už vyšly, ač studovaním europejských básnikov vôbec a slovanských zvlášte (Kollára, Mickieviča, Puškína, Chomiakova) bohaté vzdelaný *Andrej Sládkovič* (Braxatoris), narodený r. 1820 v Krupine a zomrel r. 1872 v Radvani čo evanj. kňaz. Stal sa najväčším a najvytečnejším, ba genialným lyrickým básnikom Slovákov. Jeho vysoký vzlet, hĺbka citov, pravdivosť ideí, čarovnosť a krásna obrazotvornosť a spanilo a lúbežne tekúci sloh, predovšetkým ale jeho nevyrovnaný oheň, v ňomž nekonečná sila leží, uchvacujú čitateľa alebo speváka i mimovoľne so sebou, preto je on opravdivým miláčkom našej mládeže a slúžiava jej právom za vzor básnenia. Čokoľvek napísal a ospieval muž tento k veľkému žiaľu nášmu tak skoro svoju zemskú púť ukončivší. všetko je krásne a ceny trvalej; nemáš tu nič prázdneho a lichého, ale i tá najmenšia básen jeho je bohatá na obsah, na idey, menovite jeho ponímanie sveta je kresťansko-slovenské, je on opravdivý národný veštec, vládnucci duchom proroka. Jeho poesie z počiatku po rôznych almanahoch a časopisoch roztratené, vyšly sobrané v jedno pod názvom „Spisy básnické Andreja Sládkoviča“ v B. Bystrici r. 1861, kde dakolko väčších a mnoho drobných spevov a básní umiesteno jest, z rozličných dob života poetovho pošlych. Medzi väčšími vyniká „Marína“ líčením pravej krásy, i tej, ktorú Bôh stvoril, i tej, k než človek kresťanský dochádza, krásy to duše a srdca i zvonku, v tele sa vyrazajúcej, a zvlášte tej, ktorá prameniac sa z Boha, a z bohoľudského života, večnou sa stáva, netratiac nikdy veľby svojej znamenitá, a rodolubstvom pre-kypujúca „Milica“, je obraz zo srbského života vzatý; zobrazuje nám jednak krásu a poctivosť rodinného srbského života v Turcko, jednak ale hrozný osud tureckého poddanstva tamojších Slovanov. „Detvan“, predstavuje nám Slováka junáka, v jeho prostej dávnovekej rýdzosti, menovite za časov uhorského kráľa Matiaša Korvína, s duchom kre-

stanským, s jeho prostotou a dobrotou z jednej a s neohrozenou odvahou a smelosťou z druhej strany, ktorá s celým svetom zápasíť je hotová. Milenka Martinova ale Elena, je prototyp prostej, poctivej, cnostnej, bohabojnej, milencovi svojmu náruživá a verne oddanej slovenskej devy. V „Detvanovi“ zdá sa nám vôbec celý slovenský národ predstaveným byť, v tej jeho originalnosti, kde ho nová civilizácia ešte nenarušila. „Soviety v rodine Dušanovej“ (srbského cára), sú plné hlbokkej kresťanskej filosofie. Vytečná je i básnikova „Sväto-Martiniada“ alebo poetický opis národného shromaždenia v Sv. Martine roku 1861 dňa 6. a 7. Júna držaného, tu je oslavené slovenské rodolubstvo i slovenské vlastenectvo. I väčšie jeho najnovšie básne, jako epos „Gróf Mikuláš Subič Zrínsky na Sihoti“ a „Duma pohrabnia“ sú veľkej ceny. Básne Sládkovičové sú napospol tak hlboké, že jich studovať treba, no ale toto studium neunavuje, ale je sladké.

Ďalej vyznačili sa nasledujúci skúpcenci školy tejto a Sládkovičovi vrstovníci čo lyrickí básnici:

August Horislav Škultéty, vydal drobné básne svoje asi r. 1844, plné vyššieho vzletu svätého ohňa a rodolubstva, krom toho vydal pozdejšie i spisok „Zornička“, určený pre útlú mládež je to utešené a vôňne kvieťa pre útlú mládež, a tu zvlášte obdivujeme jeho schopnosť písať a básniť pre útlý vek.

Jan Král, je veľmi nadaný prstonárodný básnik; písal tiež len drobné básne, ale všetko nepomíjajúcej ceny. On je ten riedky z počtu mnohých poeta, ktorý zná z duše a zo srdca národa básniť. Spevy jeho roztratené sú po časopisoch a almanahoch. Škoda pre škoda, že zamkol! A kedy vydajú sa spolu bajokrásne spevy nášho podivného Janka.

Jakub Grajchmann, podobne veľmi populárny poet, pri svojom jako vieme bohatom studiume europejskej poesie, preslúl zvlášte svojimi krásnymi romancami a balládami, vytečná je i jeho básen „Jánošíkova družina.“

Boloby žiadúco, aby sa jeho sem i tam roztratené básne v jednej sbierke vydaly.

Mikuláš Dohnány privčas a nešťastným osudom zakončil svoj mladý život, máme čo ľutovať tohoto mladého, ohnivého, skvelého umu a bohatej obrazotvornosti poetu, ktorý stať sa mohol slávnym spevcom národa. Jeho, po časopisoch a almanahoch uverejnené práce vzbudzovaly túto nádej v nás. Jeho prílišný zármutok, jaký u slavného, podobne privčas zosnulého poetu českého Máchy vidíme, nad smutnými osudami národa, zapríčinil jemu privčasný hrob.

Eudovít Kubáni, ktorý r. 1869 tragickým koncom zišiel zo sveta, — bol ešte skvelejších darov básnik od tam toho, menovite v lyrike prevýtečný, ktorý už už zavodil so starším od seba a rozvytým poetom, slávnym Sládkovičom, on stať sa mohol v lyrike hviezdou prvej veľkosti, i zaujímal skutočne prvé miesto, po spomenutom genialnom pevcovi medzi poetami školy Štúrovej. Vzlet ducha, bohatstvo myšlienok, čarodejná fantázia, maníra národnia, svätý zápal, prúdiaci sa život a lubá plynnosť jeho veršov, menovite dokonalosť v poetickej technike, čini ho vskutku nesmrteľným, že tým väčšmi za ním želiť musíme. V almanahu „Minerva“ vyšla od neho obširnejšia básen „Kráľovna Radzivillovna“, dielko utešené, krásne opísal tiež národnie shromáždenie sv. martinské z r. 1861, napísal viacej drobných, napospol podarených a milých básní. V rukopise ostala po ňom obširna básen „Traja Sokoli“, ktorá sa tiež chváli. Bol i šťastným novelistom.

Petor Hostinský je podobne nevšedný, vznešený a uchvacujúci básnik; za mladších liet spieval s veľkým ohňom a silou. Jeho básne uverejňoval už Štúrov „Orol“, za našich časov spísal veršom i jedon dramatický kus, no oddal sa už teraz viacej vede a histórii, kde od jeho bohate zásobeného ducha mnoho záživného pre národ očakávame.

Ján Botto, nebasnil mnoho, ale je skvelý poetický talent, plný citu, pravdy, života a krásnych obrazov. Keby viac písal, dohonil by nezadlho prvého poetu Štúrovej školy. Jeho romancy a ballady sú po S. Chalupkových najpodarenejšie a v ohlade tohto

predčil i Sládkoviča. Z jeho výtvorov najlepšia je básen „Jánošík“, „Báj Maginhradu“, básen na „slovenskú kníhtlačiareň“ a „Piesne vojanské.“ Škoda, že nemal posial dostatočného času, venovať sa prácam poetickým.

Dániel Maróthy, málo písal, ale čo napísal, podrží na vždy svoju básnickú cenu, veru škoda, že tak zriedka oddával sa umkám. Jeho piesen „Verili sme a ešte veríme“, je opravdu klassická, plná totiž kresťanskej viery, oddanosti Bohu a očakávanie lepšej budúcnosti pre národ.

Ján Čaják, už zvečnelý, zanechal po sebe milé kvety svojho básnického umu a svojej živej obrazotvornosti, spieval prostonárodné, jeho v rukopise pozostalé práce hodlá tlačou vydatť náš žijúci básnik a kritik Pavel Dobšinský.

Juraj Slota je plný svätého ohňa a posvätenia národného básnik.

Pavel Dobšinský, vyznačil sa posial dobrými preklady z anglických, francúzskych a poľských básnikov, napísal i doktoré pôvodné básne na povestach sosnované, ktoré sa milo čítajú, on vyniká predovšetkým čo dobrý literárni kritik.

Viliam Pauliny-Tóth básni lúbezne, jeho piesne najme z r. 1848—49 osvojil si národ úplne. Škoda, že tak málo spieva. Čo novelista je prvý po Kalinčákovi a Hurbanovi i čo do plodnosti i čo do výtečnosti.

Bohuš Nosák spieva zo srdca, že až milo jeho slyšať. Vyznačil sa už v Štúrovom „Orle“, teraz je najplodnejším básnikom. Preklady jeho z anglických, francúzskych, ruských poľských a juhoslovanských básnikov sú výborné. On je i dobrý novelist. Básne jeho plné vznešeného vzletu roztratené sú po všetkých časopisoch a almanahoch.

Sámko Hroboň, spieva z hĺbky srdca kresťansko-slovenského. Škoda pre škoda, že hatený ustavičnou nemocou nemôže tvoríť lúbezne básne svoje.

Ku týmto starším skúpencom školy Štúrovej patria i nasledujúci oblúbení pevcí, jako *Ján Kalinčák*, *Jozef Jančo*, *Ján Rybnarský*, *Štefan Darner*, *Ján Matúška*, *Jozef Emanuel*, *Fr. V. Sasínek*, *Dán. Maškorský*, samouci *Tamaškovič* a *Hrebenda*. Tito,

ačkoľvek málo písali, dosvedčili veľké nadanie básnické.

Tiež pochvalne sa tu zmieniť musíme o *Jozefu Viktorinovi*, jako o znamenitom krásoumeleckom znateľovi a kritikovi, ktorý krom „Concordie,“ tri znamenité ročníky „Lipy“ zostavil a vydal, jako i k vydaniu výboru z básní Hollého, Sládkoviča a z dramatických diel Záborského zvlášte ruku priložil. —

Dán. Miloslav Bachat (Dumný), lyrik veršom i novellista, činí zo dňa na deň väčšie pokroky v poesii svojej. Napísal a vydal už veľa básní a noviel, je básnikom veľmi príjemným, za Sládkovičom sa ženúcim, pokúsil sa s prospechom i v dramatike. Pre svoje kresťanské idey a pre ľahký a milý sloh, je už teraz obľúbený, i oprávňuje nás k veľkým nádejám.

Andrej Sytniansky, slávny redaktor almanachu „Tábor“ a terajší zostavovateľ a vydávateľ výborných časopisov „Orol“ a „Slovesnosť,“ dosvedčil nie len čo dobrý literárni kritik krásne dary ducha, ale je i šťastný básnik plný vznešeného vzletu a živej obrazotvornosti, idúci za výtečnými vzory slovenských básnikov: jeho podarené preklady niektorých básní Chomiakových a Mickiewiczových došli všeobecnej obľuby.

Móric Filadelfi, je šťastný prstonárodný básnik, ktorý srdce dojímať zná, mladý poet tento ďaleko to môže priviesť, keď preštuduje našich i príbuzných znamenitejších básnikov a obohatí ducha svojho ideami kresťanskej vedy.

Miroslav Kovalevský básni ľúbezne v národnom duchu a slohu.

Ján Miloslav Capko-Zniorský, privčas zosnulý mladý nadaný poet. Roztratené básne jeho opravil a vydal pod menom „Sirôtka,“ priateľ mladosti jeho Sytniansky r. 1868. S ním zapadla národu veľká nádej.

Hostivit G. Lojko-Tisovský, mladý, privčas zosnulý spevec, ktorý by bol stálou svojou usilovnosťou na poli tomto ďaleko mohol dospieť. Spevy jeho vyšly r. 1871 v Skalici.

J. Boor, Samko Medvecký, Adolf Sv. Oswald, Jozef Kompánek, Andrej, Anton a Ján Buľa, Imrich Korauš, Ján Alex. Fábry,

Daniel Lauček, Tesnoskalský, Milo Tmavohorský, Gustav Déver, Pavel Orságh, Kolmann Banšell a iní sú si duchom, obrazotvornosťou, silou, živosťou príbuzní; i všetkým týmto, jako i iným mladým nádejným poetom odporúčame pilne — štúdium slovenských a inoslovanských básnikov, živé prilnutie ku kresťanským zásadám, zretel na to, aby obsah veršov vždy bohatý bol na myšlienky a tieto stále tak spojite v milom a nerozlučnom sväzku plynuly, jako vyvierajúce z jedného zriedla, ducha totiž vždy hlboko a pravdive mysliecho, i radíme jim úsilné cvičenie sa v básnickej technike. Čo, keď učinia, istotne k sláve znamenitých básnikov dôjdu!

Konečne treba nám ešte našich dramatikov, romanopiscov a novelistov, menovite mladších a tých pripomenúť, o nichž nestačili sme posiaľ prehovoríť. Prv ešte nežli *Záborský*, vystúpil po mali s dramatickými kusy svojimi *Ján Chalúпка* a náš zvečnený už *Ján Palárik*, ktorý svojimi vytečnými, odrodilstvo kárajúcimi veselohrami znamenite poslúžili národu. Palárikovo „Incognito,“ „Drotár“ a „Obžinky, s potleskom obecnstva“ byly vždy na divadle vítané. *Viliam Paulíny-Tóth*, spísal jednu trefnú veselohru „Kocúrkovský bál“ a viacej drobných frašiek. On vydal však i dobré a zaujímavé novely, jednak pôvodné, jednak ale podľa polských a ruských novelistov spracované, jako i dobré lyrické básne (jako sme spomneli), plné ohňa a života. *Mikuláš Dohmány* napísal činohru „Podmaninovci,“ *Jakub Grajchmann* veselohru „Kto zaplatí nohavice,“ *Dániel Lauček*, mnohoľubný mladý dramatik a novelist, jehož dráma „Úklad a matka“ Matica naša odmenou potčila. *E. Kubáni, S. Ormís* a *P. Hostinský* vystúpili tiež zdarne na tomto poli.

Najlepším však romanopiscom a novelistom slovenským bol nedávno zosnulý *Ján Kalinčák*, ktorý znamenite pojal a líčil život slovenský, o čom svedčia všetky jeho toho druhu práce, menovite: „Reštavrácia,“ „Bratova ruka,“ „Knieža Liptovské“ a iné; vďačná mu pamät v národe! Za ním kráčajú *Dr. Joz. Hurban, Paulíny, Ferienčík, Žiráňsky, Tomášik, Rovinor, Laskomerský, Bachat,*

*Kabáni, Nosák, Dobšinský, Sytnianský, Fe-
lix Kuttík, Pavel Beblavý, Lauček, Škultéty*
a iní.

No len teda napred mládež naša drahá,
bez pohoršenia sa na kritike, jestliby dač

pokárala; veď, že nikto sa nestal odrazu
v ničom dokonalým, tu pre každého treba
mnoho trudu, potu a práce a mnohého že
rečiem hoblovania a leštenia, až podarí sa
utvoriť dokonale a slávne dielo!

(Pokračovanie nasleduje.)

Jozef Jungmann.

(Podobizeň na str. 145.)

Znám sic mnohou nšlechtilou hlavou,
Jakých v cizině snad nemnoho,
Chlouby pronárodu onoho,
Jež má slávu jména, řečí, mravu;
Než kdo jest jim přednost dáti v stavu?
Aniž hanme chválou někoho,
Ačť bych já znal přece jednoho,
Jež jest — ale srdce všechněch Slávů:
Ty všech vděkyš spolu pestoun, chovan,
Buď Ti dána, tichý Genie,
Čest ta, které nám si nabyl: Slovan!
Byť i vyschlo lože Vltavino,
Tvoje, dokud stane Slávie,
Jméno, Mladon, vděčné bude jmíno.
Ján Kollár.

Sú slavnosti národov, — písal nedávno
jeden spisovateľ český, — ktoré v letopisoch
ľudstva ostkvené sú žiarou nevyslovného pô-
vabu. Sú to vznešené oné chvíle v živote ná-
rodov, keď buď sa radujú nad víťazstvom do-
konalým, alebo zmužiť treba jim prsia a zdvi-
hnúť ruky k boju svätému za statky ľudstvu
najdrahšie. Sú to chvíle, keď pozdáva sa,
jakoby celý národ z jedných prs odychoval,
jakoby tie milliony srdce shľukly sa v jedno
jediné obrovské, ktorého tepotom otriasa sa
celá vlasť, ktorého vrelostou vznecuje sa každá
ľudská. Zajiste sama príroda vstúpila pud
k sdužovaniu sa v prsia človeka. Zošlachte,
posväťte a rozjarte pud ten veľkou ideou,
ideou, ktorá objíma a prenikne celý národ
tak, že celá táto ohromná rodina rodín, od
rumenca mladosti až do sriebrovlasu starca
v jediný deň vrúčne k sebe sa stúli, až ruka
ruku tiskne, oko oka hľadá, až v jedinom
pospolitom vykriku, v jedinom hesle, v jedi-
nej prísaha ti tisícovia vyjadria hlasite, čo
na srdci jim tkvelo, po čom duša jích práhne,
čo chcjú a čo hodľajú: i rieknite, čo vy-
rovná sa velebnosti takejto chvíle, takéhoto
nadšeného zalúbenia sa celého národa?

Slavnosť takúto slávil pobratimný národ
český dňa 12. a 13. Júla v kráľovskej svo-

jej zlatej Prahe.¹⁾ A kto bol strediskom, okolo
ktorého sa slavnosť táto veľkolepá točila?
Či snad nejaký svetoborný bohatier alebo ve-
líkáš, ktorého obklopoval zvykly čaty ozbro-
jencov? Prečo hrnul sa ľud s takým nadše-
ním zo všetkých strán do stoväzovej matičky
Prahy — to spieva nám náš nesmrtný Kol-
lár o „tichom geniovi,“ synovi ľudu, Jozef-
ovi Jungmannovi, preporoditeľovi jazyka, no
i života českého. A tohto veľkého genia stý
výročný deň narodenia oslavoval tak veľkolepe
československý národ. A zaslúžil muž tento
neobyčajný slavnosť tú v každej miere. Po ne-
šťastnej bitke Belohorskej prestávaly sa ozývať
hlaholy slovanské pod Krkonošami. Národ upa-
dol do smrtného spánku. Odvečný nepria-
tel Slovanstva jasal, že zase vykynožil jednu
mohutnú vetev národa slovanského. A v tento
smutný čas vystúpili zo sredku pospolitého
ľudu mužovia, jakí boli; J. Vratislav z Monsa,
F. M. Pelel, F. V. Durich, J. A. Hanke, V.
M. Kramerius, F. F. Procházka, J. Dobrov-
ský, A. J. Puchmayer, Šeb. Hněvkovský, bra-
tia Nejedlý, a z veľkostatkárov gr. F. J. Kin-
ský, ktorí usilovali sa zachrániť národ český
pred smrťou daševňou: a najviacej z nich,

¹⁾ Opíšeme ju obsírne budúce.

ba viac jako všetci, vykonal syn Iudu — Jozef Jungmann.

Jungmann, či Mladoň, jako ho i náš Kolár menuje, narodil sa r. 1773, dňa 16. Júla v dedinke českej Hudlicach, pod nízkou strechou roľníckou, jako to obraz rodnieho domu na strane 157. časopisu nášho dokazuje. Otec jeho menoval sa Tomáš, matka Katarina z rodu Kinských. Dobrí obetovaví rodičia tito, ačkoľvek chudobní, vychovali zdarných päťoro detí, jednu dcérušku a štyroch synov, z ktorých náš slavný Jozef bol druhorodencom; mladší Anton spisovateľ český, stal sa doktorom lekárstva a profesorom na universite Pražskej († 1854); najmladší brat Ján, kňaz rytierskeho rádu križovníckeho s červenou hviezdou, farár v Unhošti zomrel už r. 1842. Náš Jozef obdržal prvého vzdelania literárneho v rodisku svojom Hudlicach na obecnej škole. Vidiac statočný otec schopnosti mladíkove, poslal ho na piaristickú nemeckú školu do neďaleko ležiaceho Berouna.

Sám Jungmann popisuje udalosť tuto takto: „Keď som vstúpil do nemeckej školy u piaristov v Beroune, desať roční chlapček, znal som česky čítať, písať a rátať, spievať na chóre, vŕzgať na husliach, a mal som mnoho chuti k učeniu. Učiteľ bol mladý piarista, vysokého zrastu, červeného líca, veselej tvári, nesedával na katedre, lež že málo žiakov bolo, vždy po škole sa prechádzal, držiac v pravici asi na stopu dlhú trstenicu, jakou sa šaty vyklepávajú, ktorú veľmi rád užíval čo prosriedku nielen k mravnému vychovaniu ale i čo upomenutia k pilnosti a a napomáhania pamäti, pri čom sa vždy samolube ulizoval. Lebo ktorý z nás odriekal lekcii, šťastný bol, jestli bez úderu lebo švihu nejakeho vyviazol. Čo trudno bolo, keď my najviac Česi, a katechysmus (iné sme nepoznali) len nemecký a pán učiteľ rodilý Nemeč.¹⁾ Ja som ešte dobre prešiel, majúc pamäť čerstvú

¹⁾ To v Čechách práve tak bolo pred sto rokmi, jako teraz s nami v Uhorsku: a myslíme, že si i v nás vychovajú dnes zajtrá takým bohumilým (?) „vyučovaním v samospasiteľnej maďarčine“ druhých tvrdohlavých Čechov. Len i ďalej tak, my vieme, že nezhyne ani národne ani umne!

Red.

a pilnosť neobyčajnú. Znal som celé karty z pamäti, čo som z nich sotva dve, tri slová rozumel. Lež raz som tú trstenicu zle zakúsil. Bolo zparno. Vyšli sme niekoľko žiakov kúpať sa v Litavke, potoku nevelkom. Prišiel náhodou p. profesor a cez jaľse nás videl. Druhý deň bola exekucia. Každý hriešnik musel klaknúť a rozhrnúť sosy, pobozkať zem, pri čom mu p. profesor umele a cvičene na zadok ranu svižnú vymeral, a to tak dlho opakoval, až dla zdravého úsudku jeho spravodlnosti zadost sa stalo. Ja ubohý nevedel, kde som od haňby a žalosti, poznajúc a slyšiac i cítiac ponajprv, že kúpať sa v Litavke hrozný je hriech. To ma veru zastrašilo, že som po niekoľko rokoch kúpanie v ohavnosti mal.“

Z Berouna prišiel Jungmann r. 1788 do Prahy, kde až do r. 1793 do gymnasia piaristického na Novom Meste chodil, i patrili medzi najlepších žiakov ústavu tohto. Vstúpil do filosofie, kde F. M. Pelcl českú literatúru prednášal. V čase tomto začal národne smýšľať. Jako vzalo to svoj počiatok, o tom píše on sám takto: „Jedna z mojich chýb bola, chytré zajikavé mluvenie. Stalo sa, že som už filosofiu studujúc, v prázdninách pozvaný bol od strýca svojho, kde nektorí z príbuzných jeho stolovali. Myslel zahriala sa veselostou všeobecnou, pripíjaním atď. Ja som sa počal živšie miešať v rozmluvu, ale myseľ ubiehala chytré, kým jazyk viazol v osidlach; vždy mi deväť nemeckých výrazov tanulo na mysli, lež jedon český. Tu jedna z hostí v prostosrdečnej uprimnosti vyriekla tieto mňa ohromujúce slová: „Ja som vždy slychala, že len v Otročinovsi (z tade bola) koktajú, ale nachádzam to i v Hudlicach.“ Všetko sa zamlčalo, ja som sa začervenol od haňby a zlosti, a cítiac nedostatok materčiny, hneď som si umienil, že sa jej lepšie priučím. Od tej doby som v pravde stal sa Čechom, aspoň vôľou uprimnou.“

Dokončiac studia filosofická, studoval do r. 1799 práva. Keď dokončil studia, zatúžil po stave učiteľskom. I prijal r. 1800 profesúru na gymnasiu v Litomericiach, kde až do r. 1814 zadarne účinkoval. Tu našiel vernú družku svojho života, Jánu Sveteckú

z Černčic, ktorá odchovajúc mu, dve dcéry a jedného syna Jozefa (Jozefoviča) nádejného spisovateľa († r. 1833) prežila milovaného manžela do r. 1855, keď sa za nim na večnosť odobrala. No, obznámil a spriatelil sa tu i s Antonom Marekom, zaslúžilým spisovateľom českým, ktorý sriebrovlasý starček čo dekan v Libuni posiaľ žije. Pripomenúť musíme, že r. 1811 dosiahol hodnosť doktora filozofie na universite Pražskej. R. 1815 vymenovaný bol za profesora na akademické gymnásium v Prahe. Tu započala zvláštna činnosť jeho a ústav tento stal sa semeniskom vlastencov a spisovateľov českých. Po dvadsaťročnom blahodajnom pôsobení povýšený bol r. 1834 za riaditeľa tohože ústavu, ktorý úrad až do r. 1844 národu českému k nesmiernemu, neoceniteľnému prospechu zastával, z ktorého úradu po ťažkej nemoci na svoju žiadosť r. 1845 na odpočinek je daný.

A po tento celý čas svojho obťažného úradu učiteľského (za štyridsaťpäť rokov) konal Jungmann povinnosti svoje čo najsvedomitejšie; no pritom nepustil zretel svoj od účelu, ktorému zasvätil život svoj: aby zvelebil reč a literatúru československú, aby povzniesol kleslú národnosť slovanskú. Už čo právnik súčasnil sa nektorými básnickými pokusami na ten čas vo veľmi dôležitom podniku literárnom, pod názvom: „*Sebrání básní a zpěvů*“, ktoré dielo r. 1795 Puchmayer vydal, o ktorej sbierke sám Jungmann vo svojej literatúre českej hovorí, že „témto básňami nová epocha počala.“ V Nejedlého „Hlasatel“-ovi predstavuje sa nám r. 1803 Jungmann už čo majster slohu, vzdelaný na klasických vzoroch, čo spisovateľ český, znajúci obratne a dôkladne vládnuť perom i jazykom, čo bystroumný ochranca jazyka a života národného. Rozhovory jeho „*Slavomil*“ a „*Slavomil a Pravda*“ majú až posiaľ veľkú cenu.

Češtinou písalo sa len pre obecný ľud. Jungmannova snaha ta smerovala, aby literatúra československá i medzi vzdelanejšie kruhy cestu si prekliesnila. Osvojac si dokonale český jazyk zaoberal sa usilovne s rečou a literatúrou greckou, latinskou, anglickou, francúzskou, nemeckou, jako i so všetkými

nárečiami slovanskými. I chcejúc dokázať, jak krásny, lubozvučný a plynný jest jazyk český, začal prekladať najvýtečnejšie diela inojazyčné do češtiny. Snahe tejto musíme zaďakovať klasický preklad Goethovho „*Hermann a Dorothea*“, Chateaubriandovej „*Ataly*“ (roku 1805) a Miltonovho „*Ztrateného rája*“ (roku 1811), ktoré staly sa nedoštižiteľným vzorom v literatúre československej. Diela tieto dokončil v Litoměřicích. Keď r. 1816 vyšiel rozkaz, aby sa žiaci na gymnasiách učili češtinu, utešený obrat tento bol pôvodom „*Slovesnosti*“ (1820) jeho. V Slovesnosti užil ponajprv pravopisu analogického, jako ho Dobrovský navrhol. Tým vyvolal veľikú búrku proti sebe, v ktorej si najmä Ján Nejedlý smutnej slávy získal. Jungmannom zastávané opravy zvíťazily a získaly mu v radoch mladších pracovníkov na národa roli dedičnej veľmi mnoho priateľov, tak i Palacký a Šafárik vystúpili v neplodnom tomto boji v prospech jeho. I sám Dobrovský vystúpil proti nemu, i obviňoval ho, že padelal „*Rukopis Zelenohorský*“, práve v tej dobe kýmisi neznámym Museumu poslaný. No Jungmann to odpustil inak veľmi zaslúženému Dobrovskému, ktorý trápený súc fixnou ideou o padelaní „*Libušinho súdu*“, neustále toho hľadal, ktoby asi schopný bol podniknúť prácu tak obťažnú. A nedivme sa, že si vybral Jungmanna, keď on bol najvzdelanejším v celom tehdašom literárnom svete. A Jungmann pri tom všetkom nezmatnel, no pracoval v tichosti neunavene ďalej. Tak povstala „*Historie literatury české*“, ktorá roku 1825 v prvom vydaní už na svetlo vyšla. Dielo toto bolo základom širšieho a dôkladnejšieho všimania si staršej literatury československej a zároveň základom k hlbšiemu studiu a poznávaniu literatury domácej zo strany spisovateľov; kdežto v „*Slovesnosti*“ podal theoretické pravidlá k dobrému spisovaniu a mnohé pekné a hojné vzory, i zavrhol sa národu svojmu praktickou touto knihou tak, že sa posiaľ čo najlepšie všestranný návod k spisovaniu užíva. Roku 1835 vystúpil Jungmann so svojim arcidielom, vydal svoj „*Slovník českoněmecký*“, prácu to, ktorá celý učený svet pravým obdivom

naplnila a on postavil sa k boku najväčším duchom všetkých časov a národov. Už roku 1800 začal pracovať na tomto najdôležitejšom diele svojom, do ktorého s láskou a usilovnosťou posnášal všetky takrečeno krásy a poklady jazyka českého. Z pokladov týchto čerpajú posiaľ všetci ti delníci na národa roli dedičnej, ktorí jakýmkoľvek smerom pracujú na povznesení literatúry československej. Prekrásne spieva o ňom preto F. L. Čelakovský:

Základní, hle, i kámen božnice české
Tvou položen tu rukou, ba Tebou tě,
Nezmožený! vstala ze zbořenin sama božnice jasná,
Od čeledí kde šedých do čilého
Odmladu povznášejí hlasy (bud' trvalá jeho síla)
Tváří sbor nejrozmanitějších.“

Všecky naše potoky i řeky
— Vděčné buďte jemu za to díky! —
V moře jedno snahou svedl ohromnou.
Směle prozopisci již se potápějte,
Perly a korály z něho vynášejte;
A vy zpěvní Argonautové
Šťastným větrem po něm plujete.
Vlasti zlaté rouno vybojujte.

„*Stovnik*“ Jungmannov je tak obrovské dielo, že pri pohľade naň ustrnieme, i nebude môcť pochopiť, jako to jeden človek, a k tomu tak prácami obsypaný, jako bol Jungmann, vyviest mohol.

„*Matica česká*“ povstala pričínovaním sa

jeho a Palackého a kto znal prvotnú činnosť spolku tohto, zná, že bez neho nebol by mohol vyjsť „*Slovník*“ Jungmannov, „*Starožitnosti slovanské*“ a iné diela znamenité.

Zasluby jeho došli i uznania. Univerzita Pražská vymenovala ho dvaráz za dekana filozofickej fakulty, roku 1839 vyvolený je za rektora. Kráľovská spoločnosť nauk, jako i spoločnosť Krakovská vymenovaly ho za úda svojho. Pri dokončení „*Slovníka*“ dal mu cisár Ferdinand rytiersky kríž Leopoldov. R. 1847 vymenovaný bol za úda akademie nauk vo Viedni.

Ku koncu života svojho napísal svoje „*Zápisky*“, ktoré pojednávajú o vecach náboženských, politických, literatúry vôbec a národnej československej najme sa týkajúcich.

Neuprositeľná smrť vyrvala patriarcha tohto reči a vedy slovanskej zo sredku jeho účinného života dňa 16. Novembra r. 1847. Znal národ, koho pochoval na cintorine Volšanskom; zná i teraz celý národ od Tatier po Šumavu, kto mu bol Jozef Jungmann, keď tak slavnostne slávil storočníc deň jeho narodenia a postavil mu tak veľkolepý pomník. Zná i matka Sláva, že málo má takých hrdinov, jaký bol Jungmann, o ktorom náš veľec Kollár prorokuje:

„Byl i vyschlo lože Vltavino,
Tvoje, dokud stane Slávie,
Jmeno, Mladoň, vděčné bude jméno.“

Výlet do Tatier.

(Dokončenie.)

Pohľad na pleso bol prekvapujúcim, nie veľkosťou ani veľbou, no svojou maličkosťou. Je to nepatrná mláka, jako „beliansky taich“ pri Štiavnici v čas suchého leta. Prehodíš ho skalou na všetky strany, hĺbka jeho nikde nenie na siahu. Voda prúdiac sa od zpodku, je čistá, priezračna jako sklo a veľmi chladná. Živočíchov som v nej nepozoroval žiadnych; iste pre veľkú zimu. Dno jazierka je biele — svetlá žula — voda barvy svetlozelenej jako smaragd, odtiaľ meno „Ze-

leného plesa.“ Tam, kde sa prúdi, ihrá sa s čistým nabelavým pieskom. Dívať sa na to je pekná zábava. Z tohoto žulového drobnozrnného piesku, vzal som dávkku so sebou.

Prse „Zeleného plesa“, stará hrádza — moréna — preborené sú prosriedkom hlbokou úžlabinou, kade teraz voda odteká. Volakedy hrádza táto zatvárala dolinu vo výške asi 80, čím pomerne i pleso hlboké a široké bolo. Neuplynú storočie — a pleso zanikne;

lebo od zadných strmých lomnických stien bezprestajne sňahom a dažďom dovezenými a dolu padlými skalami vždy viac a viac vydlhnené býva.

Najvätsia šírnosť doliny „Zeleného plesa“ obnáša asi 300°. Z dvoch bočných strán je kolnými zápolami, od zadku asi 12° stupkov ohraničená; od tejto stupky ťahajú sa hore pod samé chlumpy lomnické ľadové a sňahové polia, zriedla šumiaceho vodopádu, ktorý — jakonáhle sa tou stupkou zhodil — umlkne, a zmizne, a len kľokot jeho pod nahrobenými skalami a ločkanie počuješ, kým zase od dna „Zeleného plesa“ vesele a ihrave na svetlo sa tisne. Brehy plesa posiate sú bez riadu a skladu rozličnej veľkosti skalami, ktorých domovinou boli dopukané žulové väže. Od plesa na juh medzi a nad skalami rastú: mach, kosodrevina, limby (*Pinus cembra*“), ba kde tu ešte i opovážlivý achale i v celej postave chúlостivý skóruch („*Sorbus aucuparia*“). Za plesom i to prestáva, — i plazí sa len na zemi v pokore, s blyskavým, širokým listom vrbienka („*Salix retusa*“). Pravo plesa, nám za chrbtom, cvála, a potom jedným skokom valí sa dolu, z prvu dažďu, potom prachu podobný vodopád z kolmej hladkej zápole, i tratí sa v hrubozrnuštom sňahovom kadlube.

I sluch i zrak majú tu zamestnania dost. —

Ale i žalúdok chce mať svoje.

Lahli sme si teda neďaleko tohoto vodopádu na bujný mach táborom. Začúchli sme, i pracovali zubami ani tie hyeny. Namáhavá chôdza a bohatá na kyslík obloha trovily, a dobré sňahom obložené vínko, valilo celé „morény“ shryzeného chleba, syru a salámov pred sebou, a zasypávalo nám ločkavé žalúdku. Tu máte recept pre tých, čo troviť nemôžu, len jich ta do Tatier.¹⁾ Keď sme tak asi dve tretiny zásoby boli už sklúdili, počal sa nám zase pomáľi i jazyk rozväzovať a tu nám náš topograf vysvetľoval, že tamto nad nami — mal zom si krk vykrútiť, keď som pozrel hore — zlatý poklad jakási vila

stráži, že tam vraj zlata až smrad. Tam vraj raz zlý duch pastiera za šticu vyniesol, nasypal mu za čiapku zlata a potom ho strčil dolu. No, ten sa iste nikomu nepochválil.

Že v tatranskej žule zlato jestvuje, je vec dokázaná; nachodí sa v žabici postriekanej v zrnkách, jeho dobývanie v tak nepriaznivých okolnostach a nejistej kolkosti sa ale hľadačom nezpláca.

Oproti nám čneje zápola cukrovému klobúku podobná, malebná, za ňou vykukáva ešte dakolko štrbavých ostrých zubov, medzi tým klobúkom a tými zubami rozprestierajú sa ale vyššie nad nami sedmoro plesá. Rovnou čiarou nenie to síce ďaleko, ale hroznými strminami od nás oddialené.

Nuž a kométa? . . . kométy nikde nič. —

Vysoko ponad nás hučal vetor, šibajúc šedivé hlavy „Troch vrchov.“ Pri nás, okolo nás lišina príjemno, jako kurencom pod perím starostlivej matky. Oblaky sa rozutekaly, nebo sa vyjasnilo, a slnko zprostené prekážky, ohrievalo nás a ohrievalo lady, že nám všetkým pot cidlikom vytekal. Ladoveň hla tamto „Božskej komory“ spojila sa, a vodopád zo skoku rútil sa väčším hurtom, zásobujúc jazierko čerstvým materialom. Ach, však by ho nezlízali cukrári celého sveta!

Po dokonanom obede a krátkom odpocinku podal som sa ku spomenutému vodopádu.

Priestor medzi skokom a jazierkom vyplnený je všakovak rozhádzanými žulovými balvany, pochodiacimi z „Božskej komory“ a hen od sochorcov lomnických. Dajú že tie ohňa, keď dolu frčia. Sú tam nektoré také veľké, jako domy. Na taký jeden som vyliezol, nakresliac si pár čiarami znamenité malebné okolie. Na týchto veľkých balvánoch ležia, jakoby tam rukou položené boli, malé ostrohranaté, čerstvého lomu žulové kusy. Sú to lebo odlomky väčších frkajúcich balvanov, alebo ta úsustom zanesené kamene. V žule nachodí sa v malých pásoch „Epidot,“ ktorý tam pri sedmoro jazerách mohutnejšie má byť zastúpený.

Pri opise tomto dost som bol dlhým a zdllhavým bez toho, žebo ho dľa pocitu môjho

¹⁾ A na svetovú výstavu do Viedne, nie? Sadzač.

dostatočne bol vyčerpal, lebo verný obraz tých veľikánskych prírodných okras podať, sotva podarí sa najlepšiemu básnikovi a maliarovi, tým menej mne, ktorý ani na to, ani na toto nároky robiť nemôžem.

A keď mi oči od veselého, od sňahového poľa odrážajúceho sa slnka už ustávať začínaly, zostúpil som z môjho prestola, pamätajúc na bylinársku sbierku. Zišiel som k jazeru a dal som sa do obcovania s útlými bilinami. Pozorovať, že kráľovstvo bylín tu len milostne trpené je, pýcha ozrutných zápol nedopúšťa, panujúc výhradne, aby byliny svoje hlavy vyššie pozdihovať mohli. Exhumiliate capita vestra! Všetko to čupí v poníženosti, trebarz hlávky krásne farbené a frizirované sú — sedia na krátkych hrdielcoch. Zišiel som sa teda s „Chrysanthemum alpinum,“ „Senecio subalpina,“ „Saxifraga aizoon,“ „Saxifraga aizoides,“ „Rhodiola rosea,“ „Ranunculus montanus,“ „Salix retusa,“ poslednia táto sa v prílišnej pokore práve až po zemi plazí. Prosí o prítulok studenú, tvrdú, bezcitnú skalú. —

„Domov!“ znelo „Ondrekovo“ heslo, a koniec môjmu sladkému dúmaniu. Musel som sa odtrhnúť od prezerania tajných tatranských skrýn.

Dali sme sa na cestu; ale nie na tú, ktorou sme do polkola prišli hore, lež dolinou, prsto popri potôčku „Zeleného plesa.“ Pyrt bola vychodená, ešte dosť prístupná, cez tarasy a vyschlé jazerá vedúca, medzi skalami, kosodrevinou a častejšou limbou.

Limba má, čo sa haluzín týka, podoba sosny, peň podobu smreku, zchádza jej ale štihlosť, nie je tak vysoká a končitá, ale viac nemotorná pyramida. Šúlky, ktorých ale nebolo vidieť, sú veľké, okrúhle, a pre významité masné jadrá hľadané.

Vzdych okolia „Zeleného jazera“ — 5035' rýnskych dla Wahlenberga nad hladinou mora ležiaceho — je čistý, ozonový, smolovým výparom kosodrevín, a v údoliach smrekovým preniknutý; obloha prachom nekálená, voda čerstvá, ľahká. Neďaleko od tohoto nachádza sa salaš — bolo by to „sanatorium,“ keby tak ďaleko od ľudských bytov odlúčené, ne-

prístupné, prichladné, ostrým vetrom vystavené nebolo.

Nápadné mi pri zpiatočnom našom pochode bolo, že kolko dolu, tolko zase hore na sedlo pod známou nám už Hlinkou škriať sa máme. Opýtaný o to „Ondrek,“ odvetil mi, že nám chcel salaš ukázať.

Ach no, dajte mi Bože, mal si nám čo ukázať!

Namrzený nad daromným unovaním oborím sa naň:

„Hrmien vozov, Ondrek,“ vykriknem, až sa ostatnia slabika stonásobne z prekvapených brál odrážala, „nuž či sa šialite, že nás pre nič a nič takto unívate. Veď som ja viac salašov videl, jako sa vám posniva.“

„Asnaď ste bol páňko honelníkom,“ pýta sa ma natešený „Ondrek.“

„Ani honelníkom, ani popelvákom; ale v Brezne som ja viac videl salašov, jako tu oviec máte, či viete? Tam do roka tolku hruhu siru naradujú, jako tamto celá lomnická homola. Nuž tak!“

„Ach, ach, ešte že, či Vy páňko znáte Brezno?“

„Ver som sa mu za pätnásť rokov dobre prizrel do očí.“

„Ach nie že, môj brat tam slúžil.“

„Kde, u koho?“

„Za kočiša, prosím.“

„Nuž u koho?“

„U voliakeho dochtora. Štefan by vedel, ja neznám jako ho volajú.“

Poskrabal sa za uchom i rozmyšľal: „Ih! . . . hrom mu do pečene!“

„Štefan? — no hrom ti do pečene — ten dochtor som ja.“

Nastal prekvapujúci radostný vyjav. Tam pod sochormi tatranských žúl, kde sme sa temäno o nebeskú klenbu tkli, povýšený nad povšedným svetom, sme si, najdúce sa takto v duševnej rodine kočišského sväzku, skoro okolo krku padli. Ponevác je tu ale prístmá a na padanie vôbec nepríhodné miesto, vystalo i padanie kolo krku. A tak udusiac v sebe živšie výbuchy radosti v rozkolimbáných — pod limbami niadrach, stúpali sme ďalej.

A výlet bol dokončený.

Ale „horký“ váš výlet, ledva že sme sa nazad vliekli, nie to žeby sme boli leteli. Unavení so psou haňbou sme sa vrátili do Lendáku. A tu sme dokazovali, čo lačný žalúdok zvieš t. j. vovieš môže. Divý australský žralok, ba ten mythologický žralok Minotaurus, či jako sa volal, bol fušer proti nám. Pán Bôh má vraj rozličných kostošov — áno, ale jich veru mal i pán farár lendácky. Hm!

Lúciac sa ešte ten istý večer s dobrým priateľom pánom farárom, smutným srdcom a plným žalúdkom, vrátili sme sa domov.

Týmto by vlastne opis „Výletu do Tatier“ ukončeným byť mal; na krátko vám ale ešte nastíniť hodlám neresti, ktoré nás na zpiatočnej ceste zo Spiša očakávaly.

Po návrate z Tatier nastala päť dní trvávajúca leja. Jestli kométa garáždu robí, tak to bola iste jej robota. S vypršaním môjho povolenia, vypršali sa i oblaky, a tak sobral som sa lúciac sa srdečne, s mojou čeliadkou 20. Augusta do Popradu. I videli sme pod zachmúrenými Tatrami v Kolbachskej doline a v okolí Smokovských kúpeľov čerstvý napadnutý sneh.

Čakalňa popradská preplnená bola pasažermi z kúpeľov Smokovských idúcich, zväčša ženského pohlavia, dla typu a pohybu dolnozemského, vravy prerážajúcej, hlasitej, ba kriklavej. Kúpeľných hostí rozprášil zavítavší sneh. Bolo jim takmer vidieť mráz na sivých nosoch sedieť. Že i vysoké Tatry navštívili, vidieť bolo z kytiek za klobúkmi „Gnaphalium leontopodn-om“ (Edelweiss) založených.

Čakali sme dlho v čakalni, kým sa vlak dovliekol.

Pokladník mi vysvetlil príčinu opozdenia. Včera vraj, vlaky pre porúsenú prívalmi železnici išly len po Hrádok, dnes preca po Kráľoväny.

Oh, nešťastná kométa, hľa!

„Nuž a od Kráľovian, akože ďalej?“

„To je vaša starosť.“

Zpustil okienko, a zmizol mi z očí ten kolajný tyran.

„No deti moje, už sme veru dobre.“

Nebolo času na rozmýšľania, dotapkal vlak.

Až po Hrádok išlo to bez všetkých zvláštností. Od Hrádku sme už videli dočasné mosty, bez základu, len na drôtoch vysiace telegrafické žrdky, a zemiakmi vyštrkovanú železniciu. Kde tu vysypaná bola železnica ovsenými a konopnými snopami; no viezli sme sa jako v triumfe po pánsky, že sa nám nohy — koleša — ani zemi netýkali.

V Kráľovänoch bol svet, či železnica daskami zabitá, tam nás z vozňov celky zdvorile vystrčili von, a cítili sme sa jako ryba na breh vyhodená. Mne bolo tak, jako Robinsonovi, keď sa na opustenom ostrove precítil. Vošli sme, ponechajúc sa osudu, do čakalničky, prednia časť jej preplnená bola pltníkmi, zadnia ale basetlami, tie isté emblemy, čo nás vypevádzaly boli i hore idúc. Tu doletela zpráva, že sa na tesnom obzore Kráľovänskom objavili kone, veľká to zajiste novina, lebo tento článok v Kráľovänoch, kde sa len rožný statok darí, je neznámy, vyjmúc asnaď školských písanôk, kde sa tu i tu na obrázku ukazuje. S radosťou pospiechali sme k tým celokopytným fahúnom. Okolo príležitosti sa už ľudia mrvili, jako keď dromedára ukazujú, alebo keď na hrbčok b. Bystrický prvé hrozno z Krupiny dovezú. Ekvipáža tá pozostávala z poldruha koňa, z nepohodlného tragáča, a jeho majiteľa, žida, ktorý i službu pohoniča prejal. Za šesť zlatých sobral nás šiestych — dobrého sa vraj veľa smestí — a všetkú k tomu pripadajúcu batožinu. Pekná to bola hrbka. Keď si na to pomyslím, ešte ma i teraz v kostach lúpa.

Škoda, že nebolo fotografa.

Takto asi vyzeral čarovný ten obraz. Košina voza vydláždená bola mokrou nie sice hnilou, ale hnojovou slamou. To bolo „substratum.“ Rozpoloženie naše ale bolo: Pohonič sedel na oji chrbtom opretý o väčší kufor, majetok pravotára H. — teda zase pravotára; tento sedel na lavo od svojho kufra, pritisknutý o rebrinu. Na kufre bol — na lipe, konopa, na konope hlina atď. — druhý menší kufrík, a na tomto menšom kufríku sedela moja menšia dcéra, opretá

laktom o židovú hlavu. Jej k nohám do voza obrátená sedela moja staršia dcéra, jej k nohám môj syn ukrútený slamou jako dáka butelka. V zadnej čiasťke voza chrbtom o truhličku a ročku opretí sedeli sme ja s mojou chorlavou ženou. Medzi kolenami zavrznutú som držal bylinársku pušku, pred sebou na lone ťažký dupkom naplnený vak, popod nos jako obrovský bajúz prefahoval sa mi na vähu daždník a moja hrubá bakula. Ej, bolo že mne teplo pod tým vakom, a pohnúť ani za svet. Jedno hrešilo, druhé sa vadilo, tretie stenalo, štvrté sa smialo, piato čihýkalo, šiesto plakalo. A tak nám veselo čas ubýval. Mne napadla tá pieseň žobráčka:

Na Kolpachách často jarmoky bývajú,
Staré ženičky naň chodievajú.
A na jednom koničku a na polvozičku
Staré ženičky naň chodievajú.

Naša vozba a železnica — bol to preca prílišný kontrast. Nuž ale čože robiť. Šteklil konikov svojich bičom, kde len toho možnosť našiel; nuž ale pobehnúť, to nešlo, ani sme to po pravde od nich žiadať nemohli.

Na viacej miestach, tak nad Oravskou vodou, videli sme podlahy železničné v povetří jako klávesy trčať: takú galibu narobila tá kométa.

Po strašne unavnom putovaní dolezli sme pod samý večer do Vrútok. Zmeravení, na spôsob kosodreviny zapletenými nohami nemohli sme bez pomoci dostať dolu, a toby sa snať nebolo stalo ani o dva týždne, keby nás tak boli nechali; i museli nás folgámi jako ten „roxtrox“ po kusoch von vylamovať.

Noclah dostáli sme u jakéhoši strážnika za dobré slovo, dobrý groš, a lekársku po-

radu. Tú noc pred tým nocovali tam dvaja z Pruskej vypúdení Jezuiti. Po krátkom odpočinku išli sme po Vrúťansko-Peštianskej železnici do Kremnice. Náš spulucestovateľ, pravotár H., statočná chlapina, mal cestovať do Sliezka a Gallicie; no keď to nemožné bolo, musel sa s tou istou príležitosťou do Kráľovian vrátiť nazad. Či ho živého ta doviezol, neznám.

My sme už potom do Kremnice cestovali bez prekážky.

Ďakoval som Bohu, keď sme ráno z vozňa vystúpili, že sme tu; — v tej radosti zapomneli sme vo vozne bálík, a už len po biede sme ho vytrhli von, lebo sa už vlak pohýnal. Ideme „Rennwies“-om dolu, no už je reku všetko dobre — v tom potkne sa môj chlapec a slabá moja žena padne naň.

I to sme preniesli.

Radostne potiahnem zvonec na vráťach môjho príbytku: ostane mi drôt v ruke. Vystúpim na lavicu, abych mohol zhyb zvonca potiahnúť, prehne sa mi lavica — a ja fuk dolu.

Otvoria sa vráta.

No, ale teraz sme už tu — ano, potkne sa mi dcéra na koryto vo tmavom pitvore, a v okamyhu leží v ňom.

Najhoršie ale a najsmutnejšie bolo, že jako sa výlet tento veselo začal, tak sa veľmi smutne končil. Žena mi prechorela, a ležala za viac týždňov v horúčke; môj jedinký syn Gustáv ochorejúc pod ôsmymi dňami urobil výlet — k Pánu Bohu, i zanechal nás smutných, nanajvýš sklúčených v údolí biedy a hroznej illusii tohoto sveta.

Dr. Gustav Kazimír Zechenter.

Listáreň redakcie a administrácie.

„Slovesnosť“ číslo 7. vyjde trochu neskôr, na čo ctené obecenstvo svoje účtíve upozorňujeme; 8. číslo „Orla“ a „Slovesnosti“ vyjde už riadne. Pri príležitosti tejto prosíme opätne pánov odberateľov, by nám svoje nedoplatky čo najskôr zaslať ráčili. — P. P. D. v D. Odpovedali sme listovne. — P. D. M.

v L. Zapomínate na nás? — P. D. L. na P. Práce prišli; možno, že nečo upotrebíme. Prosíme Vás ale, aby ste zreteľnejšie písali, bo rukopis nemožno čítať a prepisovať ho dať je tiež ťažko. Práce slúbené čakáme.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievidzi (Prívigye):

Celoročne na „Orla“ a „Slovesnosť“ 4 zl., polročne 2 zl. r. č. — Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia oba časopisy za 2 zl. „Orla“ a „Slovesnosť“ možno i osobytne obdržať a vtedy stojí „Orol“ 3 zl., „Slovesnosť“ 1 zl. — Oba časopisy vychádzajú ročne vo 12. sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na štvorke. — Roč. II. a III. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytňiansky**. — Knižtlač.-účast. spolok v T. Sv. Martine.